

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Marko Yliluoma

LASTEN SOSIAALISTEN TAITOJEN TUKEMINEN JA
HUOMIOIMINEN PÄIVÄKODIN ARJESSA

Integroiva kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyö
Joulukuu 2020

OPINNÄYTETYÖ
Joulukuu 2020
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä
Marko Yliluoma

Nimeke
Lasten sosiaalisten taitojen tukeminen ja huomioiminen päiväkodin arjessa
Integroiva kirjallisuuskatsaus

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli kuvata, miten varhaiskasvatuksessa voidaan tukea lasten sosiaalisia taitoja ja ennaltaehkäistä lasten aggressiivista käyttäytymistä päiväkodin arjessa. Opinnäytetyö on toteutettu integroivana kirjallisuuskatsauksena, jonka analysointimenetelmänä toimi aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Tutkimuskysymyksenä oli, miten päivähoitossa tuetaan lasten sosiaalisia taitoja ja ennalta ehkäistään lasten aggressiivista käyttäytymistä. Tavoitteena oli tuottaa tietoa lasten sosiaalisten taitojen ja hyvinvoinnin huomioimisesta varhaiskasvatuksessa.

Lasten sosiaalisia taitoja voidaan tukea niin yksilöön kuin ryhmän toimintakulttuuriin vaikuttavien menetelmin. Aikuisen omalla vuorovaikutuksella on merkitystä sille, miten hyvin lapsi voi ja millaiset toimintamallit lapsi omaksuu vuorovaikutukseensa. Tämän vuoksi kasvattajan kyky reflektoida kasvatusvuorovaikutustaan korostui tutkimustuloksissa. Sosiaaliset taidot olivat yhteydessä lapsen minäkuvaan, jota vahvistivat aikuisen lämmin ja myönteinen vuorovaikutus, hyväksytyksi tuleminen, rohkaiseminen ja annettu positiivinen palaute. Lasten aggressiivista käyttäytymistä pystytään ehkäisemään pienryhmätoiminnalla ja siirtymätilanteiden porrastamisella. Opetustuokiot tulisi suunnitella lasten osallistumismotivaatio ja mielenkiinnon kohteet huomioiden. Lasten aggressiivisuus vähenee, kun turvataan lapsen sosioemotionaaliset tarpeet, motivaation säilyminen ohjatun toiminnan aikana ja asema ryhmässä.

Jatkotutkimuksessa tai toiminnallisissa opinnäytetöissä kannustan huomion kiinnittämisen lasten ja aikuisten kulttuurien yhteen saattamisen keinoihin.

Kieli
suomi

Sivuja 56
Liitteet 2
Liitesivumäärä 7

Asiasanat
sosiaaliset taidot, varhaiskasvatus, vuorovaikutus, aggressiivisuus

THESIS
December 2020
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Author
Marko Yliluoma

Title
Supporting Children's Social Skills in Early Education
Integrative literature review

Abstract

The purpose of this thesis was to describe how daycare personnel can support social skills of the children and prevent children's aggressive behavior in daycare. The thesis was implemented as an integrative literature review and materials were analyzed by using data-based analysis as a method. The research questions were how daycare personnel can support children's social skills and how daycare personnel can prevent aggressive behavior of children. Aim of this study was to present information about how to acknowledge children's social skills and welfares meaning in daycare.

The results of this study point that children's social skills can be supported by giving children individual support or by influencing whole groups interaction behavior. This study found that adults interaction affects children's strategy use and welfare. That is why it is important that adult has skills to reflect their action in daycare group. Social skills are connected to child's self-image, which can be strengthened by educators positive and warm interaction. Importance of positive feedback of educators and acceptance of group were also highlighted in the results. Children's aggressive behavior can be prevented by decreasing groups voice level and other stimulus by using small groups in monitored actions. Aggressive behavior decreases as children's socioemotional needs are taken account. It is also important to ensure that every child finds their position in daycare. Restlessness can be decreased by arranging activities that interest children in monitored groups.

The future research should be aimed to focus on integrating adults to children's peer culture and acknowledge significance of taking part in child-led play.

Language
Finnish

Pages 56
Appendices 2
Pages of Appendices 7

Keywords

social skills, early education, aggression, interaction

Sisältö

1	Johdanto.....	5
2	Varhaiskasvatus	5
3	Varhaiskasvatusikäisen lapsen sosiaaliset taidot.....	6
3.1	Lapsen sosiaalinen kehitys	6
3.2	NICHHD-tutkimus päivähoidon vaikutuksesta lapsen sosiaaliseen käyttäytymiseen	10
3.3	Sosiaalinen kehitys ja vuorovaikutustaidot varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa	11
4	Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt.....	13
5	Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä	15
6	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat.....	16
6.1	Integroiva kirjallisuuskatsaus	16
6.2	Kirjallisuuskatsauksen prosessi	18
6.3	Aineiston analyysi	22
7	Tulokset.....	24
7.1	Kasvattajan toiminnan vaikutus lasten sosiaalisiin taitoihin	24
7.2	Lapsen yksilötasolla vahvistettavat taidot	31
7.3	Lasten vertaisvuorovaikutuksen ominaispiirteitä	32
7.4	Päiväkodin toimintakulttuurin vaikutus lasten toimintaan.....	35
8	Tulosten tarkastelua	38
9	Pohdinta	42
9.1	Kriittisiä huomioita katsauksen sisällöstä	42
9.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	43
9.3	Opinnäytetyö ammatillisen kasvun tukena	45
9.4	Ideoita jatkotutkimukseen ja toiminnallisiin opinnäytetöihin	45
	Lähteet	47

Liitteet

- Liite 1 Tietokantahaun eteneminen
Liite 2 Kirjallisuuskatsaukseen valikoidut tutkimukset ja väitöskirjat

1 Johdanto

Varhaiskasvatuksen laadusta uutisoidaan varsin paljon myönteiseen sävyyn. Erästä varhaiskasvatukseen suuntautunutta opintokokonaisuutta suorittaessani päädyin lukemaan Liisa Keltikangas–Järvisen Sosiaaliset taidot kirjaa. Kirjassa esitettiin, että vastoin median antamaa kuvaa varhaiskasvatus ei edistäisi lasten sosiaalisia taitoja, vaan varhaiskasvatukseen osallistumisella voisi olla jopa haittavaikutuksia lasten vuorovaikutustaitoihin. Keltikangas–Järvinen mainitsi kirjasaan pitkäaikaistutkimuksen, jonka mukaan lasten levottomuus ja aggressiiviset toimintamallit lisääntyivät varhaiskasvatukseen osallistuessa. Nämä tulokset herättivät minussa kiinnostuksen tulevana varhaiskasvatuksen opettajana hakemaan ratkaisukeskeisiä toimintamalleja tähän ilmiöön vastaamiseksi.

Tämä opinnäytetyö on toteutettu integroivana kirjallisuuskatsauksena. Tutkimusprosessini tavoitteena oli löytää ja tunnistaa keinoja, miten lasten sosiaalisia taitoja voidaan tukea ja miten lasten aggressiivista käyttäytymistä voidaan ennaltaehkäistä päivähoitossa. Kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymykset muodostuivat NICHD-tutkimustulosten perusteella, josta kävi ilmi, että nuorella iällä varhaiskasvatukseen siirtyneet lapset olivat kotihoidossa tai perhepäivähoitossa kasvaneita lapsia levottomampia ja aggressiivisempia. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata, millä keinoin varhaiskasvatuksessa voidaan näihin ilmiöihin vastata.

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutta. Siinä painottuu erityisesti pedagogiikka. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019.) Tavoitteena varhaiskasvatuksen avulla on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä edistää hyvinvointia (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2019).

Varhaiskasvatuksen eri toteutusmuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019). Myös erilaiset kerho- ja leikkitoiminnat voivat olla varhaiskasvatuksen toteutusmuotoja. Vanhemmat päättävät lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on siihen oikeus. Koulua edeltävä esiopetus on toiminnallista varhaiskasvatusta. Esiopetus on ollut pakollista 1.8.2015 alkaen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.) Kunnan tehtävänä on huolehtia, että varhaiskasvatusta on saatavilla perheiden tarpeiden mukaisesti. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa varhaiskasvatuksen yleisestä suunnittelusta sekä sen ohjauksesta ja seurannasta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019.) Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria säätelee varhaiskasvatussuunnitelma. Opetushallitus laatii ja päättää valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman, jonka pohjalta laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä (perhepäivähoidossa tai päiväkodissa) laaditaan jokaiselle lapselle oma, henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

Lapsi on oikeutettu saamaan kokopäiväistä varhaiskasvatusta, jos hänen vanhempansa, tai muut huoltajansa, ovat kokoaikaisesti töissä, opiskelemassa tai toimivat yrittäjinä. Lapselle tulee järjestää kokopäiväistä varhaiskasvatusta myös silloin, kun se on eduksi lapsen kehitykselle, sillä pyritään vastaamaan hänen tuen tarpeeseensa tai perheen olosuhteet sitä vaativat. Esiopetukseen osallistuville lapsille varhaiskasvatusta ei ole lain mukaan pakko järjestää, paitsi jos olosuhteet niin vaativat. (Varhaiskasvatustilanne 540/2018, 12 §.)

3 Varhaiskasvatusikäisen lapsen sosiaaliset taidot

3.1 Lapsen sosiaalinen kehitys

Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan ihmisen valmiuksia kyetä vuorovaikutuksen keinoin ratkaisemaan arkipäivän ongelmia ja saavuttaa päämääriään arjessa. Sosi-

aalisen vuorovaikutuksen edellytyksenä toimii ihmisen empatiakyky eli taito tulkita toisten tunteita, ajatuksia, ja päämääriä. Sosiaaliin taitoihin kuuluvat myös ihmisen omat tunnetaidot kuten kyky ymmärtää ja säädellä omia tunnetilojaan. Tunnetilojen hallitseminen on liitoksissa ihmisen kognitiivisiin taitoihin ja minäkuvaan, sekä rooliin omassa toimintaympäristössään. (Korkiakangas, Lyytinen & Lyytinen 2003, 125.)

Sosiaaliset taidot eivät ole itseisarvo, vaan ne kehittyvät elämän aikana fyysisten ja psyykkisten taitojen tavoin (Korkiakangas ym. 2003, 125). Lapsen sosiaalisen käyttäytymiseen vaikuttavat esimerkiksi sosiaaliset ympäristöt kuten vanhemmat, kaverit ja mediat (Burlison & Kunkel 2002; Laaksonen 2010, 7 mukaan). Lapsen tasapainoinen sosiaalinen kehittyminen tarvitsee vuorovaikutusta niin aikuisisten kuin toisten lastenkin kanssa (Hartup 2009; Laaksonen 2010, 7 mukaan). Sosiaalinen kehitys ja sen perusta pohjautuvat varhaislapsuuden opeista ja kokemuksista. Oleellinen osa näiden taitojen muodostumisessa on pienen vauvan ja hänen hoitajansa välille syntyvä kiintymyssuhde. Kiintymyssuhteen pohjalta lapselle muodostuu kyky luottaa ihmisiin ja sen avulla myöhemmin kyky toimia ihmissuhteissa. Ihminen luo itsetuntoon yhteydessä olevan perusturvallisuuden tunteen hoivaavassa kiintymyssuhteessa. Jos vauvalle ei ensimmäisen ikävuoden aikana muodostu luottamusta häntä hoivaaviin aikuisiin, voi tämä heijastua luottamuspuhana vielä aikuisiän ihmissuhteissa. Lisäksi sosiaaliseen kehitykseen vaikuttaa lapsen temperamentin piirteet, jotka muovautuvat lapsen kasvaessa (Keltikangas-Järvinen 2010, 18, 29 & 158–159.)

Sosiaalisten taitojen avulla ihminen kykenee selviytymään vuorovaikutustilanteista hyödyntämällä ongelmanratkaisutaitojaan tilanteiden ratkaisemiseksi. Sosiaaliin taitoihin kuuluvat myös eettiset ja moraaliset taidot, jotka ovat lapsuudessa harjoiteltavia taitoja. Näiden taitojen oppiminen tukee lapsen sitoutumista yhteisöön. Kasvattajien tehtävänä on tukea ja ohjata lapsia toimimaan sosiaalisesti kestäväällä ja rakentavalla tavalla. (Keltikangas-Järvinen, 2010, 24–25.)

Lasten keskinäinen sosiaalinen vuorovaikutus alkaa noin 1,5 vuoden ikäisenä. Tätä vaihetta kutsutaan rinnakkaisleikin vaiheeksi. Rinnakkaisleikki ei ole erityisen vuorovaikutuksellista tai johdonmukaisesti etenevää. Leikkiminen saattaa

vaikuttaa tässä vaiheessa kovakouraiselta muita leikkijöitä kohtaan sillä taape-roilla ei ole käsitystä toisen vahingoittamisen seurauksista. Toisen kaltoinkohte-leminen voi olla lapselle vain tapa tutkia ympäristöä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 68 & 213.)

Lapsen sosiaaliset valmiudet laajenevat erityisesti 3–6 ikävuoden välisenä ai-kana. Siihen ikään mennessä kyky hahmottaa ympäristön tapahtumia ja kuvailla niitä kielellisesti mahdollistavat monipuolisempaa sosiaalista kanssakäymistä. Kielelliset valmiudet antavat lapselle mahdollisuuden toiveiden ja aikomusten il-maisuun, mikä luo pohjan yhteisleikille (Korkiakangas, M., Lyytinen, H. & Lyyti-nen, P. 2003, 125). Tämä näkyikin tuon ikäisillä lapsilla kiinnostuksena roolileik-kejä kohtaan. Myös lapsen kyky hahmottaa tiettyjen sosiaalisten suhteiden pysyvyyttä luo pohjaa ystävyyssuhteiden luomiseen. Ystävyyssuhteiden kautta lapsi pääsee harjoittelemaan tunteiden jakamista, elekieltä, kosketusta, sekä pu-hetaitoja. Taitojen harjoittelu tapahtuu lapsilla leikkien kautta. (Ahonen ym. 2005, 61.)

Leikki-ikäiset lapset tutkailevat leikeissä muiden lasten käyttäytymistä ja pyrkivät ilmenevien sosiaalisten vihjeiden perusteella sopeutumaan leikkeihin (Ahonen ym. 2014, 62). Sensitiivisyys sosiaalisten viestien huomioimiseen kehittyy jo var-haisen kiintymyssuhteen aikana. Turvallisen varhaisen kiintymyssuhteen puuttu-misen seurauksena lapsella saattaa olla vaikeuksia tunnistaa muiden lasten eleitä ja tuntemuksia, sillä nämä ovat taitoja, joita lapsi oppii varhaisissa vuoro-vaikutussuhteissaan. (Keltikangas-Järvinen 2010, 135.) Sosiaalisissa tilanteissa saatu palaute auttaa lasta muovaamaan käytöstään toivotunlaiseksi. Sosiaalisiin viesteihin reagointi on riippuvainen lapsen sosiaalisuuden tasosta. Sosiaalinen lapsi pyrkii saadun palautteen perusteella aktiivisemmin muokkaamaan toimin-taansa, kuin lapsi, jonka sosiaalisuus on matala. (Keltikangas-Järvinen, 2010, 53.)

Sosiaalisen kehityksen ongelmat korostuvat ryhmätilanteissa. Yleensä ne tule-vatkin esiin vasta silloin, kun lapsi aloittaa toiminnan varhaiskasvatusryhmässä. Kodin tuttujen rutiinien mukaan toimiminen voi onnistua lapselta paremmin, kuin päiväkodin uuteen rytmiin sopeutuminen. Sosiaalisten taitojen puute vaikuttaa

melko merkittävästi lapsen käyttäytymiseen arjen tilanteissa. Taitojen puutteellisuutta lapsi saattaa kuitenkin paikata jollain muulla oppimisen osa-alueella, kuten esimerkiksi olemalla kiinnostunut kirjoista ja oppimalla aikaiseen lukemaan. Lapsille saatetaan asettaa liian suuria odotuksia esimerkiksi leikki-tilanteisiin, joka saattaa johtaa "huonon käytöksen" pitämiseen tahallisena, vaikka se johtuu vain puutteellisista sosiaalisista taidoista. Puutteelliset taidot saattavat taas kieliä jostakin ongelmasta tai sairaudesta. (Mielenterveystalo, 2019.) Esimerkiksi lapsuudesta päälle jäänyt aggressiivisuus voi kieliä lapsen sensitiivisten taitojen puutteesta tai epäjohtonmukaisesta kasvatustyylistä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 69). Lapsi on voinut esimerkiksi oppia, että aggressiivinen käyttäytyminen palkitsee ja on tehokas keino omien halujen ja tavoitteiden toteuttamiseksi. Tällaisen käytösmallin oppinut lapsi tarvitsee tukea ja ohjausta hyväksyttävän käyttäytymismallin oppimiseen. (Repo 2013, 138.) Aggressiivisuus on yksi ihmisen peruskäyttäytymisen muodoista, joka on yhdistettävissä pelon kokemiseen. Aggression on yksi ihmisen keino selviytyä uhkaavaksi koetuista tilanteista. Aggression ilmentäminen on jokaisella ihmisellä yksilöllistä. (Almqvist, Broberg & Tjus 2005, 287.) Lasten aggressiivisuus on yhdistettävissä perintötekijöihin kuten temperamenttiin, mutta lapsen kasvuympäristön suhtautumisella aggressiiviseen käyttäytymiseen on sitäkin suurempi merkitys sille, miten hyväksyttäväksi lapsi kokee aggressiiviset toimintamallit sosiaalisissa tilanteissa. (Almqvist ym. 2005, 292.) Aggressiiviseen käyttäytymiseen puuttumattomuus voi vakavimmillaan johtaa erilaisiin käytöshäiriöihin kuten uhmakkuushäiriöön. (Almqvist ym. 2005, 311.)

Temperamentin piirteistä myös lapsen ujous saattaa asettaa haasteita lapsen sosiaalisten taitojen oppimiselle. Ujous on temperamentin piirre, joka salpauttaa ihmisen hetkellisesti uusissa tilanteissa, mikä voi asettaa lapselle kynnyksen osallistua uusiin sosiaalisiin tilanteisiin. Lasten ujoutta itsessään ei niinkään nähdä lapsen sosiaalisen kehityksen ongelmana, vaan ujoa lasta havainnoidessa tulisi huomioida, oppiiko lapsi riittävät taidot sosiaaliseen kanssakäymiseen ja ryhmässä toimimiseen. Ujon lapsen sosiaalista kehitystä tuetaan parhaiten ohjaamalla lasta sosiaalisiin tilanteisiin, joista hän voi saada myönteisiä sosiaalisuuden kokemuksia. (Keltikangas-Järvinen 2010, 41 & 45.) Myönteisten kokemusten tuottaminen on tärkeää, sillä lapsiryhmissä ujo lapset ovat riskissä jäädä vaille

leikkikavereiden huomiota. Huomiotta jättäminen voi luoda ujolle lapselle käsityksen siitä, että kukaan ei halua leikkiä hänen kanssaan, vaikka lasta ei varsinaisesti ole torjuttu leikeistä. (Repo 2013, 139.)

3.2 NICHD-tutkimus päivähoiton vaikutuksesta lapsen sosiaaliseen käyttäytymiseen

Kansainväliset tutkimukset päivähoiton vaikutuksesta lasten sosiaaliseen kehitykseen ovat herättäneet ristiriitaisia ajatuksia maailmalla. Maailmalla oli pitkään ajateltu, että lasten osallistuminen päivähoitoon tukisi lasten sosiaalisia taitoja. Aiheen piiristä käynnistettiin tutkimukset 1970-luvulla. Tutkijoiden hypoteesien vastaisesti tutkimustulokset osoittivat, että päivähoitoon osallistuminen lisää lasten häiriökäyttäytymistä, aggressiivisuutta ja levottomuutta. (Keltinkangas-Järvinen 2010, 206.)

1990-luvulla käynnistettiin laajempi NICHD-tutkimus (National Institute of Child Health and Human Development Study of Early Child Care), jolla asiaa lähdettiin selvittämään, miten varhaiskasvatus vaikuttaa lapsen hyvinvointiin, kognitiivisiin, sekä sosiaalisiin taitoihin. (Keltinkangas-Järvinen 2010, 206.) Tutkimuksesta kävi lopulta ilmi, että varhainen päivähoitoon osallistuminen tukee lasten kognitiivisten taitojen kehittymistä, mutta lisäsi jonkin verran lasten sosiaalista aggressiivisuutta, sekä haastavaa käyttäytymistä 4½ ikävuoteen mennessä. Tutkimuksen mukaan haastavan käyttäytymisen määrä lisääntyi lapsilla, jotka viettivät päivähoitossa pidempiä aikoja. Päivähoitossa esiintynyt haastava käyttäytyminen ei tutkimuksessa toteutetun vanhempien haastattelun mukaan näyttäytynyt perheiden kotiarjessa. Päivähoiton ei kuitenkaan havaittu lisäävän lasten erityisen tuen tarpeita. Päivähoitossa vietetyn ajan pidemmällä kestolla ei tutkimuksen mukaan ollut vaikutusta lapsen kognitiivisten taitojen kehitykseen. (Guttmacher, 2006, 13, 17 & 21.)

3.3 Sosiaalinen kehitys ja vuorovaikutustaidot varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on opetushallituksen rakentama suunnitelma, joka ohjaa päiväkodeissa ja muissa varhaiskasvatuksen yksiköissä tehtävää työtä. Suunnitelma on laadittu varhaiskasvatuslain pohjalta (540/2018.) Varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksena on taata tasavertainen kasvatusympäristö koko Suomen alueelle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta kunnat laativat myös omat kuntakohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat, jotka syventävät varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden antamia ohjeita. Lisäksi jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma, jossa keskitytään lapsen yksilöllisen kasvun tukemiseen. Avoimen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota lapsille mahdollisuus yhdessäoloon ja sosiaalisten kontaktien muodostamiseen. (Opetushallitus 2018, 7, 19 & 26.)

Vuorovaikutustaidoista ja yhteisössä toimimisesta

Suunnitelmassa on määritelty varhaiskasvatuksen arvoksi lapsen kasvattaminen ihmisyyteen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaa työntekijöitä tukemaan lapsia vertaissuhteiden muodostamisessa, sekä toimivan ryhmäilmapiirin rakentamisessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 30.) Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan taitoja suhtautua itseensä ja muihin ihmisiin arvostavalla tavalla. Tätä tuetaan ohjaamalla lapsia havainnoimaan oman toimintansa vaikutusta ympäristöön ja muihin ihmisiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 23.) Leikki on lapsen luontainen tapa harjoitella sosiaalisia taitoja ja siksi se on varhaiskasvatuksen keskeinen työmenetelmä. Henkilöstön velvollisuutena on turvata jokaiselle lapselle mahdollisuus osallistua leikkiin ja tukea leikkien kehittymistä suunnitelmallisesti siten, että ne tukevat lapsen kasvua ja kehitystä. (Opetushallitus 2018, 30.)

Toisen ihmisen asemaan asettuminen harjoittaa lapsen taitoja tarkastella tilanteita eri näkökulmista ja luo aikuisen tukemana perustan ristiriitojen ratkaisemiseen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrää työntekijöitä puuttumaan häirintä- ja kiusaamistilanteisiin ja ohjaa ratkaisemaan niitä yhdessä lasten, sekä

heidän vanhempiensa kanssa. Henkilöstön tulee ennaltaehkäistä ristiriitatilanteita olemalla fyysisesti, sekä psyykkisesti läsnä lasten arjessa. (Opetushallitus 2018, 25 & 30 & 39.)

Yksilöllisyys, vahvuudet ja erityinen tuki

Varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa lapsien yksilölliseen huomiointiin, sekä vahvuuksien tunnistamiseen. Henkilöstön tulee toimia sensitiivisesti ja reagoitava myös non-verbaaleihin viesteihin lapsen vuorovaikutustaitojen kehittymisen tukemiseksi. Lasta ohjataan käyttämään omia yksilöllisiä vahvuuksiaan ryhmän hyväksi, mikä tukee lapsen vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia vaikuttaa varhaiskasvatuksen toimintaan. Tällä tarkoitetaan sitä, että varhaiskasvatuksen työntekijöiden tehtävänä on kuulla lasta ja vahvistaa tämän osallisuuden kokemusta. Lasten osallisuuden kokemusta vahvistetaan varhaiskasvatuksessa vastaamalla lasten tekemiin aloitteisiin ja tarjotaan lapsille mahdollisuuksia osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen omien taitojen ja tahdon mukaan. Yhdessä tekeminen harjoittaa lapsen vuorovaikutustaitoja ja taitoa noudattaa sovittuja sääntöjä. Osallisuus kasvattaa lapsen minä kuvaa ja kehittää sosiaalisia taitoja. (Opetushallitus 2018, 19, 23, 25–26.)

Kasvatuksessa kiinnitetään huomiota myös lapsen henkilökohtaisiin vahvuuksiin ja ohjataan lasta käyttämään taitojaan muiden hyväksi. Lasten yksilöllisiä kehitystarpeita arvioidaan lapsen omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa, johon kirjataan tehtyjä havaintoja esimerkiksi vuorovaikutustaidoista. Kerättyä tietoa hyödynnetään varhaiskasvatuksen arjessa siten, että se tukee lapsen kasvua ja taitojen kehitystä. (Opetushallitus 2018, 23 & 37.)

Lasten sosioemotionaalisiin tuen tarpeisiin on vastattava varhaiskasvatuksessa. Erityisen tuen tarpeeseen voidaan vastata erityisjärjestelyillä ryhmässä, henkilökunnan erityisosaamisella, sekä lasta tukevalla monialaisella yhteistyöllä lapsen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kanssa. Varhaiskasvatuksen tuen tarpeiden arvioinnista ja toteuttamisesta on keskusteltava lapsen vanhempien

kanssa. Tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen, tulee aina kirjata varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tuen toteutumista ja tarvetta on tarkasteltava ja päivitettävä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan vähintään kerran vuodessa. Varhaiskasvatusyksiköissä voidaan myös paikallisesti järjestää omia lasta tukevia erityisen tuen järjestelyitä, esim. järjestämällä ryhmän toimintaa pienryhmätöiminnallisesti. (Opetushallitus 2018, 56–58.)

Moninaisuuden hyväksyminen

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokasvatus onkin yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista. Tavoitteena on kasvattaa lapsia hyväksymään ja olemaan syrjimättä toisia kulttuuritaustasta, sukupuolesta, syntyperästä, tai muusta yksilöön, tämän perheeseen tai elämäkatsomukseen liittyvistä syistä. Sen sijaan lapsia kannustetaan uteliaisuuteen muita kulttuureita kohtaan. Kasvattajien tulee yhdessä tiiminä kiinnittää huomiota moninaisuuteen liittyviä asenteita ja keskusteltava niitä auki. Kasvatusta tulee toteuttaa sukupuolisensitiivisesti. Lapsien itsetuntoa vahvistetaan suhtautumalla myönteisesti lapsen yksilöllisiä ominaisuuksia kohtaan. (Opetushallitus 2018, 25 & 30–31.)

Tunnetaidot

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaa rakentamaan moninaisia tunteita sallivaa oppimisympäristöä, jossa lapsia tuetaan tunnetaitojen harjoittelussa. Tunnetaitojen harjoittelu tukee lasta tunteiden ilmaisun ja itsesäätelyn kehittämisessä. Tunteiden nimeäminen ja sanoittaminen harjaannuttaa lapsen taitoa tunnistaa omia tunteitaan. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota lapselle myönteisiä tunnekokemuksia ja tarjota sellainen kasvatusympäristö, johon lapsi kokee kuuluvansa. (Opetushallitus 2018, 22, 26 & 33.)

4 Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

Opetushallitus on toteuttanut tilannekartoituksen lasten sosioemotionaalisiin taitojen kehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa keskityttiin

kartoittamaan alan tuoreimpia tutkimuksia, kasvattajien koulutustasoa ja täydennyskoulutuksia. Tutkimuksessa haluttiin myös tietoa varhaiskasvatuksessa käytetyistä sosioemotionaalisen tuen menetelmistä, materiaaleista ja hyväksi osoittautuneista käytänteistä. Tutkimuksen tuloksen tuloksena lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisen toimivimmiksi menetelmiksi osoittautuivat kasvattajien mielestä erilliset tunnekoulutusohjelmat ja materiaalit, myönteisen vuorovaikutusilmapiirin vahvistaminen, ryhmän toimintakulttuurin tukeminen, leikin ja satujen hyödyntäminen, sekä lasten osallisuuden vahvistaminen. (Opetushallitus 2017, 5 & 37.)

Aiheesta on tehty yksittäisiä AMK tason opinnäytetöitä, jotka keskittyivät yksittäisiin päiväkoteihin, opettajahaastatteluihin ja lasten sosiaalisten taitojen tukemisen menetelmien kehittämiseen. Esimerkiksi Mullon (2017) AMK opinnäytetyön tulosten mukaan kasvattajat tukivat lasten sosiaalisia taitoja kiinnittämällä huomiota lasten leikkialoitteiden tukemiseen, ryhmään kuuluvuuden vahvistamiseen ja ryhmässä toimimiseen. Käytännön menetelminä nähtiin lasten keskinäisen leikin mahdollistaminen, pienryhmätoiminta, kuvat ja kirjat. Haastavissa tilanteissa kasvattajat tukeutuivat varhaiskasvatuksen erityisopettajan neuvoihin. Sosiaalisten taitojen kehittämisen haasteiksi osoittautuivat haastattelun perusteella kiire sekä muiden asioiden asettaminen tärkeydessä sosiaalisen tuen edelle. Haasteltavat toivat esille, että kasvattajien tulisi lisätä leikeissä läsnäoloa. (Mullo 2017, 45–49.) Lasten sosiaalisten taitojen tukemista sivuttiin myös tiettyihin lasten sosiaalisten taitojen osa-alueisiin painottuneiden opinnäytetöiden kautta. Esimerkiksi Väätäinen käsitteli kirjallisuuskatsauksena toteutetussa opinnäytetyössään lasten tunnetaitojen tukemista. Katsauksen tulosten mukaan lasten tunnetaitoihin vaikuttivat lapsen kiintymyssuhde, vuorovaikutussuhde vanhempaan ja kasvattajaan, oppimisympäristö, sekä kasvattajien hyödyntämät menetelmät. Myönteinen ja sensitiivinen vuorovaikutussuhde kasvattajaan tukee lasta tunnetaitojen oppimisessa. (Väätäinen 2019, 27–29.)

5 Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten suomalaisessa varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten sosiaalisia taitoja ja ehkäistään lasten aggressiivista käyttäytymistä yleisen tuen näkökulmasta. Tavoitteena oli luoda kokoavaa tietoa, millaisiin asioihin lasten sosiaalisia taitoja tukiessa olisi kiinnitettävä huomiota. Idea lähti liikkeelle Keltikangas-Järvisen sosiaaliset taidot kirjasta, kun hän nosti kirjassaan kriittisiä näkemyksiä varhaiskasvatuksen vaikutuksesta lasten sosiaalisiin taitoihin ja käyttäytymiseen. Sosiaalinen kehitys kirjassaan hän nosti esille, että esimerkiksi 1990-luvulla päivähoiton vaikutuksesta lapsen kehitykseen tehdyn NICHD-tutkimuksen (National Institute of Child Health and Human Development Study of Early Child Care) mukaan ennen 4½ ikävuotta varhaiskasvatukseen kokopäiväisesti osallistuneet lapset olivat jonkin verran kotihoidossa kasvaneita lapsia levottomampia ja/tai aggressiivisempia. Lisäksi runsaasti päivähoitossa aikaa viettäneillä lapsilla esiintyi muita lapsia enemmän haastavaa käyttäytymistä. (Keltikangas-Järvinen, 2010, 207–209.)

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, miten varhaiskasvatuksessa vastataan näihin tutkimuksen esiin nostamiin ilmiöihin. Opinnäytetyöni tarkoituksena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Millaisilla keinoilla lasten sosiaalisia taitoja tuetaan suomalaisessa päivähoitossa? Miten lasten haastavaa käyttäytymistä sekä aggressiivisuutta ehkäistään suomalaisessa päivähoitossa?

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Valitsin opinnäytetyöni toteutustavaksi kuvailevan ja systemaattisen kirjallisuuskatsauksen piirteitä yhdistelevän integroivan katsauksen. Tavoitteenani oli perehtyä kirjallisuuskatsauksen kautta aiheesta aiemmin tehtyihin varhaiskasvatuksen vuorovaikutukseen perustuneisiin tutkimuksiin ja selvittää niiden ydinsanomaa eri menetelmien käytöstä oman ammatillisuuteni kehittämiseksi. Kirjallisuus katsauksen tarkoituksena oli tarjota otanta millaisia erilaisia keinoja ja mahdollisia varhaisia interventiomenetelmiä varhaiskasvatuksessa on todettu tutkimusten valossa toimiviksi. Integroivaan kirjallisuuskatsaukseen liitetyt systemaattisen kirjallisuuskatsauksen rajausmenetelmät turvaavat tutkimuksen toistettavuuden (Johansson 2007, 5). Tutkimuksen

toistaminen myöhemmin luo kuvaa siitä millaisia uusia menetelmiä ja uutta tietoa lasten sosiaalisten taitojen tukemisesta on ajansaatossa muodostunut.

6 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

6.1 Integroiva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on luoda kokoava katsaus jo olemassa olevaan tutkimustietoon valitusta aiheesta. Koottu tieto antaa käsitystä siitä, kuinka paljon valitusta aiheesta löytyy tutkimuksia. Kirjallisuuskatsausten tyyllilajeja on useita, kuten kuvaileva ja systemaattinen kirjallisuuskatsaus, sekä meta-analyysi. (Johansson 2007, 3–5.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yleisimmin käytetty kirjallisuuskatsauksen muoto. Kuvailevia kirjallisuuskatsauksia on kahta erilaista tyyllilajia, joita ovat narratiivinen ja integroiva katsaus. Narratiivinen katsaus sopii muodoltaan käsiteltävän asian historian ja kehityskulun kuvailuun. Integroiva kirjallisuuskatsaus puolestaan keskittyy käsiteltävien asioiden ja ilmiöiden laaja-alaiseen kuvailuun ja sisältää kerätyn aineiston kriittistä arviointia. (Salminen 2011, 8–9.) Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on koota keskeisimpiä tutkimustuloksia rajaten valitusta tutkimusaiheesta. Systemaattisesti toteutettu kirjallisuuskatsaus on oivallinen tapa testata hypoteeseja ja nostamaan puutteellisesti tutkittuja asioita esiin. (Salminen 2011, 10). Systemaattinen katsaus on myös oivallinen tapa nostaa esille tutkittavan aihepiirin keskeisiä tieteelliseen tietoon perustuvia ohjeita ja suosituksia (Tuomi, 2007, 83). Integroiva kirjallisuuskatsaus mahdollistaa eri tavoin toteutettujen tutkimusten kokonaiskuvan tarkastelua. Katsaus mahdollistaa empiirisen ja tieteellisten tutkimuksen yhteistarkastelua. Integroiva katsaus mahdollistaa tutkittavan aiheen laajaa ja syvällistä käsittelyä. (Axelin, Stolt & Suhonen 2016, 13.) Integroiva kirjallisuuskatsaus yhdistelee kuvailevan ja systemaattisen kirjallisuuskatsauksen piirteitä. Integroiva katsauksen prosessin toteuttaminen on suunnitelmallisempi ja tarkempi, kuin narratiivisen katsauksen

prosessi. Ero systemaattiseen katsaukseen näkyy tutkittavan aiheen laajemmasta rajauksesta. (Kajander-Unkuri & Sulosaari 2016, 107.)

Kirjallisuuskatsauksissa käsiteltävien tutkimusten valitseminen ja rajaaminen tapahtuu ennalta määrätyillä tai sovitulla sisäänotto- ja poissulkukriteereillä. Tarkkojen tutkimusmenetelmärajausten ja prosessimäärittelyn vuoksi systemaattinen kirjallisuuskatsaus on helposti toistettavissa. Kirjallisuuskatsaus on suositeltavaa toistaa aika-ajoin tutkimustulosten ajankohtaisuuden ylläpitämiseksi. (Johansson 2007, 4–5.) Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa aineiston sisällöt esitetään usein taulukkomuotoisesti. (Tuomi 2007, 84). Kirjallisuuskatsaukset eivät aina kykene vastaamaan asetettuun tutkimuskysymykseen laadukkaiden tutkimusten vähäisyyden vuoksi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita tutkimuksen epäonnistumista, vaan se voidaan tulkita tärkeäksi tulokseksi tutkimustiedon puutteen esiintuojana. (Johansson 2016, 56.)

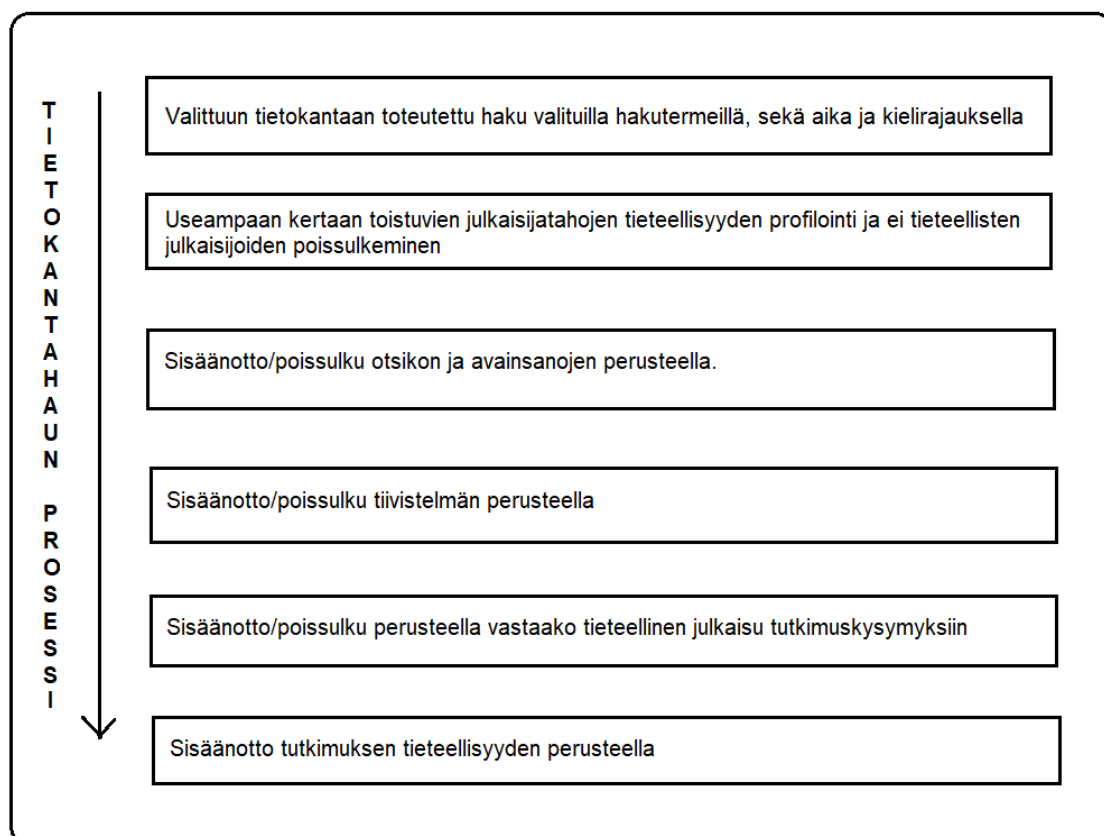
Kirjallisuuskatsauksen tekeminen voidaan jakaa seitsemään vaiheeseen, mutta prosessin voi myös jakaa kolmeen vaiheeseen, joita ovat katsauksen suunnitteluvaihe, jossa tutkimuksen tarve määritellään sekä luodaan alustava katsaus tutkittavaan aiheeseen. Suunnitteluvaiheessa katsauksen keskeiset tutkimuskysymykset määritellään. Tutkimuskysymysten asettamisen jälkeen tutkimuksen tekoon valitaan aineiston tutkimiseen sopivat menetelmät. Valituilla menetelmillä tarkoitetaan esimerkiksi asetettuja hakukriteerejä sekä sovittuja hakualuerajauksia tiettyihin tietokantoihin. Menetelmien valinnassa on myös arvioitava aiemmin toteutetun katsauksen laadullisuutta. (Greener & Grimshaw 1997; Johansson 2007, 5–6 mukaan.) Kirjallisuuskatsauksen aineiston keruun tuloksena tulisi löytyä vähintään 10 aiheeseen liittyvää tieteellistä tutkimusta, jotta tutkimusaineistoa voidaan pitää laadukkaana. Jos kirjallisuuskatsauksen hakua toteuttaessa kuitenkin huomataan, että hakukantojen tarjoama kirjallisuusaineisto on suppeaa, voidaan katsauksen täydentämiseksi hyödyntää asiantuntijalausuntoja tai asiantuntijoiden asiakirjoja. Näiden hyödyntämisessä tulee huomioida ovatko asiantuntijalausunnot tieteellisen konsensuksen mukaisia. Mikäli lausunnot eroavat yleisestä tieteellisestä konsensuksesta tulee tämän käydä ilmi katsauksesta. (Aveyard 2014, 137.)

6.2 Kirjallisuuskatsauksen prosessi

Opinnäytetyöni yhdistelee integroivan ja systemaattisen kirjallisuuskatsauksen ominaispiirteitä. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuksen aineiston keruu on varsin vapaasti toteutettavaa, minkä vuoksi tutkimuksen luotettava toistaminen on vaikeaa. Tämän vuoksi valitsen opinnäytetyöni toteutukseen integroivan kirjallisuuskatsauksen, joka mukailee systemaattisen kirjallisuuskatsauksen prosessia. Prosessissa aineistolle annetaan etukäteen rajaavia kriteerejä aineiston sisältöön, tietokantoihin, aikarajaukseen sekä tutkimusten tieteellisyyden tasoon liittyen. Seuraavalla sivulla olen esitellyt kirjallisuuskatsaukseni prosessin etenemisen taulukkomuotoisesti. Hakutermien ja tietokantojen valinnassa hyödynsin Itä-Suomen yliopiston tietopalvelun ohjausta. Tietokantojen hakutuloksien kautta katsaukseni löytyneiden tutkimusten ja väitöskirjojen sopivuuden, sekä laadunarvioinnin toteutin kuvion 1 mukaisesti. Tietokantojen ja tutkimusten läpikäyminen eteni kuvion 2 mukaisesti.

Kuvio 1. Kirjallisuuskatsauksen etenemisen kuvaus.

Kuvio 1. Tiedonhaun prosessikaavio

Tutkimusten laatua arvioidaan kokonaisuutena. Laadun arvioinnissa otetaan huomioon, kuinka laadukas teoreettinen viitekehys tutkimuksella on, kuinka tarkasti tutkimusmenetelmät on kuvattu, kuinka hyvin aineisto sopii tutkittavan ilmiön kuvaamiseen, kuinka laadukkaina tutkimustuloksia voidaan pitää sekä onko tutkimuksen perusta yhdistetty aiempaan tutkimukseen. (Laaksonen 2010, 29.) Tutkimusten laadunarvioinnin toteutin hyödyntämällä julkaisufoorumin julkaisukanavahaku-työkalua. Julkaisukanavahaku määrittelee julkaisufoorumin arvioimien julkaisijoiden tuottamien tutkimusten, raporttien ja konferenssien tieteellisyyden tasoa (Julkaisufoorumi 2020). Tähän katsaukseen valikoituneiden tutkimusten tieteellisyyden tason vaatimus vastasi julkaisufoorumin perustason kriteerejä.

Tietokantoihin syötetyt hakusanat löytyvät kuvioista 1. Kirjallisuuskatsaukseen valikoituneiden tietokantoihin kirjoitettujen hakusanojen tulosten määrä ja aineiston seulominen on tarkemmin kuvattu liitteessä 1. Taulukointi tukee toteutetun kirjallisuuskatsauksen laadun todistamisessa (Fink 2014, 194 & 197). Taulukointi on tyypillinen tulosten esittämistapa systemaattisia katsauksia toteuttaessa (Tuomi

2007, 84). Taulukosta käy ilmi, kuinka paljon hakutuloksia mistäkin tietokannasta löytyi ja kuinka monta tutkimusta täytti asettamani sisäänotto- ja poissulkukriteerit. Valitettavasti tutkimusten kaksoiskappaleiden laskennassa minulle sattui laskuvirhe, minkä vuoksi olen jättänyt niiden erittelyn taulukosta pois. Laskuvirhe ei kuitenkaan vaikuttanut kielteisesti tutkimusaineiston valikointiin. Haun taulukointi lisää tehdyn tutkimushaun läpinäkyvyyttä ja antaa mahdolliselle uudelle tutkimuksen toteuttajalle kuvaa tutkimusten/hakutulosten määrän lisääntymisestä.

Tähän kirjallisuuskatsaukseen valikoitui hakukannoista 13 aineistoa, joista 5 oli väitöskirjoja ja 8 julkaisufoorumien tieteellisen perustason saavuttanutta vertaisarvioitua artikkelia. Aineistot olivat eri menetelmin koottuja tutkimuksia, joista valtaosa noudatti vähintään soveltaen etnografisia menetelmiä. Vaikka osa tutkimuksista oli toteutettu kansainvälisesti, oli kaikkien tutkimusten ja väitöskirjojen tutkimuskohteena suomalainen päivähoito. Tarkemmat kuvaukset katsaukseen valikoitujen tutkimusten sisällöistä, tuloksista ja tutkimusmenetelmistä löytyvät liitteestä 2.

Kirjallisuuskatsaukseen valikoituneet tutkimukset ja väitöskirjat

Ahonen, L. 2015. Varhaiskasvattajan toiminta haastavissa kasvatustilanteissa.

Alijoki, A. Reunamo, J. & Veijalainen, J. Childrens self-regulation skills in the Finnish day care environment.

Honkanen, K., Kirvesniemi, T. & Poikolainen, J. 2019. The Finnish daycare centre as an environment for learning social-emotional well-being.

Juutinen, J. 2015. Lasten yhteenkuuluvuuden rakentuminen päiväkotiarjen pienissä ker-tomuksissa.

Järvelä, S., Järvenoja, H. & Kurki, K. 2018. Exploring Regulatory Interactions Among Young Children and Their Teachers: A Focus on Teachers Monitoring Activities.

Kajamies, A., Kaurila, M-L., Lehtonen, E. & Mattila, M. 2016. Emotional support constructing high quality scaffolding in day care.

Koivula, M. 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa.

Koivula, M., Rautamies, E. & Vähäsantanen, K. 2018. Lastentarhaopettajat lasten autonoman tukijana varhaiskasvatuksessa.

Köngäs, M. 2018. "Eihän lapsil ees oo hermoja": Etnografinen tutkimus lasten tunneällystä päiväkotiarjessa.

Laaksonen, V. 2012. Vuorovaikutustaidot ja lasten osallistuminen vertaisryhmässä: Katsaus monitieteiseen tutkimuskirjallisuuteen.

Repo, L. 2015. Bullying and its prevention in early childhood education.

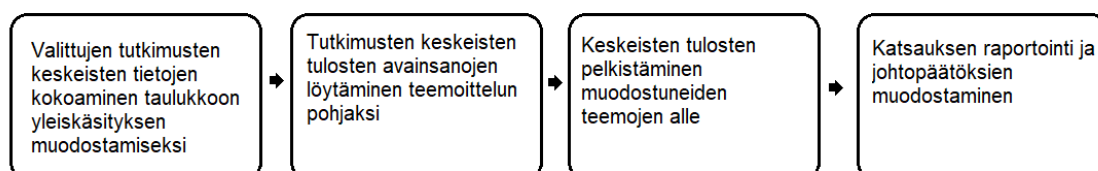
Reunamo, J. Sajaniemi, N., Suhonen, E. & Veijalainen, J. 2019. Children's selfregulation and coping strategies in frustrated context in early education.

Vuorisalo, M. 2013. Lasten kentät ja pääomat: Osallisuuden ja eriarvoisuuksien rakentuminen päiväkodissa.

Taulukko 1. Opinnäytetyöhön valikoituneet tutkimukset ja väitöskirjat

6.3 Aineiston analyysi

Kirjallisuuskatsauksen toteuttamisessa olen hyödyntänyt sisällönanalyysiä tukena aineiston ryhmittelyssä. Sisällönanalyysin tavoitteena on järjestää kerätty hajanainen aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon siten, että aineisto säilyttää kaiken olennaisen tiedon tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston laadullinen käsittely käsitteellistää ja kokoaa aineiston uudeksi loogiseksi kokonaisuudeksi hyödyntämällä loogiseen päättelyyn ja tulkintaan pohjaavaa ajattelua. Kirjallisuuskatsausta toteuttaessa aineiston analyysi toimii apuna aineiston järjestämisessä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 91 & 103.)

Kuvio 2 Aineiston analyysin etenemistä kuvaava kuvio

Olen suorittanut kirjallisuuskatsaukseni aineiston analyysin mukailemalla Whittemoren integroidun kirjallisuuskatsauksen aineistonanalyysin mallia. Analyysi alkaa aineiston luokittelulla. (Kajander-Unkuri & Sulosaari 2016, 114; Tuomi & Sarajärvi 2018, 114–115.) Toteutin aineiston jäsentelyn kokoamalla tutkimusten keskeiset tulokset taulukkomuotoisesti. Tämän jälkeen lähdin seulomaan tutkimuksia läpi ja poimin niiden sisältä keskeistä sisältöä kuvaavia avainsanoja ja lauseita, joista muodostui alakäsitteitä. Tämän jälkeen lähdin yhdistelemään alakäsitteistä laajempia kokonaisuuksia, jotka muodostivat katsaukseni tulosten pääteemat. Olen kuvannut taulukossa 2 esimerkkejä siitä, miten alakäsitteet ja pääteemat ovat muodostuneet.

Tutkimuksessa tai väitöskirjan ilmaisu/tulos	Alakäsite	Pääteema
"Lastentarhaopettajat uskoivat, että pienryhmässä oli ajallisestikin helpompaa huomioida lasten yksilöllisiä tarpeita." (Ahonen 2011, 171)	Pienryhmätoiminta	Toimintakulttuuri
"Kertomisesta kieltäytymiset painottuivat samoihin lapsiin, jotka muutenkin osallistuivat vähän" (Vuorisalo 2013, 113)	Osallistuminen aikuisjohtoisessa toiminnassa	Toimintakulttuuri
"Yhteisöllisyyttä rakentava ohjaustapa edisti lasten yhdessä toimimista tukemalla lapsia sosiaalisten taitojen oppimisessa..." (Koivula ym. 2018, 67–68)	Yhteisöllisyyttä rakentava ohjaus	Kasvattajan toiminta
"Sosiaalis-emotionaalista tukea tarvitseviin lapsiin suhtaudutaan välillä kriittisemmin, kuin muihin lapsiin." (Ahonen 2011, 170)	Lapsikäsitte	Kasvattajan toiminta
"It was also revealing that good SR skills were strongly linked to children having good social skills and being participative, open and showing initiative in peer relations in a group." (Alijoki ym. 2017, 101)	Itsesäätelytaidot	Lapsen yksilölliset taidot
"Sosiaalisen pääoman keskeinen muoto lasten välisissä suhteissa on sosiaalinen tunnistus, jota lapset toisilleen antavat." (Vuorisalo 2013, 174)	Sosiaalinen asema	Lasten vertaissuhteet

Taulukko 2 Esimerkkejä aineiston sisällön jakaantumisesta teemojen alle

Teemoittelun tavoitteena oli hahmottaa tutkimuksissa toistuvia teemoja ja yhteneväisyyksiä. Olen kuvannut aineistoanalyysin etenemistä kuviossa 3. Teemoittelun kautta vahvimaksi teemaksi nousi kasvattajan lapsiin kohdistama vuorovaikutus, josta eriytyivät lasten vuorovaikutusta, hyvinvointia tai osallisuutta vahvistava vuorovaikutus ja edellä mainittuja estävät tai haittaavat tekijät. Päädyin teemoittelua tehdessäni tulosten selkeyttämiseksi eriyttämään aikuisten toiminnan lasta vahvistavat ja haastavat tekijät erillisiksi kokonaisuuksiksi. Toisena merkittävänä teemana nousi lapsen yksilötasolla vahvistettavat taidot, jotka tuke-

vat lasten sosiaalista kanssakäymistä. Kolmanneksi teemaksi nousi lasten keskinäisen vuorovaikutuksen erityispiirteet, jotka vaikuttavat lapsiryhmän toimintaan. Neljänneksi laajemmaksi teemaksi nousi ohjattuun toimintaan liittyvät asiat, kuten opettajajohtoisuus ja pienryhmätoiminnan vaikutukset.

7 Tulokset

7.1 Kasvattajan toiminnan vaikutus lasten sosiaalisiin taitoihin

Päiväkotiympäristö tarjoaa varhaiskasvatuksen työntekijöille tilanteita, joissa lasten sosiaalisia taitoja voidaan vahvistaa. Useammassa tutkimuksessa kävi ilmi, että kasvattajan toiminta voi joko edistää, estää tai haitata lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä. Kasvattajan työote on merkittävä tekijä siinä, millaisia valmiuksia lapsi voi oppia. Kasvattajien aktiivisen ohjauksen ja läsnäolon taso vaihteli tutkimuksien kohteina olevissa päiväkodeissa (Järvelä, Järvenoja & Kurki 2018, 329; Honkanen, Kirvesniemi & Poikolainen 2019, 329; Kajamies, Kaurila, Lehtonen & Mattinen 2016, 178). Kasvattajien tekemillä pedagogisilla ratkaisuilla on merkitystä sille, miten lapsiryhmän yhteisöllisyys muovaantuu (Juutinen 2015, 173).

Lasten sosiaaliset taidot voivat lähteä kehittymään myönteisen kierteen kautta tai niiden kehittymistä voi estää negatiivisen vuorovaikutuksen kierre (Laaksonen 2012, 12). Myönteisten sosiaalisten vuorovaikutustaitojen oppimisen kannalta merkittävimmiksi teemoiksi nousivat myönteinen, positiivinen, lämmin ja sensitiivinen lapsen kohtaaminen ja ohjaaminen. (Ahonen 2015, 169 & 185; Kajamies ym. 2016, 176; Koivula, ym. 2018 63; Laaksonen 2012 12).

Aikuiset tarjoavat päiväkodeissa sosioemotionaalista tukea (Honkanen, 2019, 37; Järvelä ym. 2018, 330). Aikuisten läsnäolo tukee lasten tunteiden säätelyä. Tunneälyn opettaminen lähtee tunneälykkään toiminnan tunnistamisesta ja paikan-tamisesta arjen eri tilanteissa. Lasten tunnetilojen käsittelyyn tulisi tarttua siinä hetkessä, kun ne tapahtuvat (Köngäs 2018, 168, 194 & 201.) Lapsen tunteisiin

eläytyminen ja tunteiden sanoittaminen on osa myönteistä ja hoivaavaa vuorovaikutusta. Lapsen kokemien tunteiden sanoittaminen auttaa lasta tunnistamaan ja ymmärtämään kokemiaan tunnetiloja. (Järvelä 2018, 330; Koivula ym. 2018, 63–64.) Hoivaavan aikuisen läsnäolo kasvattaa lapsen turvallisuuden tunnetta (Koivula ym. 2018, 64). Lämmin vuorovaikutus kannustaa lasta avaamaan tunteuksiaan (Ahonen 2015, 185). Kasvattajilla tulisi olla herkkyyttä vastata lasten tunteita koskeviin kysymyksiin (Köngäs 2018, 199). Lapsen yksilötasolla kohdennettu ohjaaminen neuvotteluun ja yhteisten ratkaisujen hakemiseen ehkäisee lapsen negatiivisen vuorovaikutuskehän muodostumista. (Koivula ym. 2018, 68). Positiivisella palautteella on lasten sosioemotionaalisia taitoja vahvistava vaikutus (Ahonen 2015, 190; Kajamies ym. 2016, 180). Palautteen antamisen tulee tapahtua lämpimässä vuorovaikutuksessa (Ahonen 2015, 190). Kasvattajien antaman positiivisen palautteen ja rohkaisevan puheen määrä vähenee, mitä isomiksi lapset kasvavat (Honkanen ym. 2019, 39).

Kasvattajan sensitiivinen ja lämmin vuorovaikutus tukee lapsen hyvinvointia ja selviytymistä vaikeaksi koetuista tilanteista (Ahonen 2015, 185; Honkanen ym. 2018, 40). Myönteiset vuorovaikutuskokemukset kehittävät lapsen valmiuksia kohdata haasteita (Koivula ym. 2018 62; Laaksonen 2012, 12). Myös lapsiin kohdistuvalla rohkaisevalla vuorovaikutuksella on vahvistavaa vaikutusta, millaisiksi lapsi kokee valmiutensa selviytyä haasteista. Rohkaiseva puhe vahvistaa lapsen minäkuvaa ja uskoa omaan kykyihinsä. (Koivula, ym. 2018, 65–66.) Ryhmän hyväksyntä rohkaisee lasta osallistumaan ryhmässä. Ryhmässä osallistuminen ja siinä koetut onnistumisen kokemukset tukevat lasten vuorovaikutustaitoja. Onnistumisen kokemukset luovat lapselle myönteisen käsityksen vuorovaikutuksesta, mikä rohkaisee lasta osallistumaan ryhmän toimintaan. (Laaksonen 2012, 12 & 14). Kasvattajien tulisikin pyrkiä luomaan erilaisuutta hyväksyvää kasvuympäristöä (Repo 2015, 48). Tasavertaisuuden tavoitteiden avaaminen lapsille on keino tehdä eriarvoisuutta näkyväksi ja saada lapsia puuttumaan siihen (Vuorisalo 2013, 192). Päiväkodeista tulisi muokata tunneälyä palvelevia toimintaympäristöjä puuttumalla työkuulttuurin aiheuttamiin epäkohtiin (Köngäs 2018, 167). Lasten sosioemotionaalisuuden tukemisen keinot tulisi suunnitella yhdessä ja niiden tulisi näkyä päiväkotien opetussuunnitelmissa (Honkanen ym. 2019, 42).

Lasten vuorovaikutustaitojen tukemisen kannalta olisi oleellista, että aikuiset olisivat perillä lasten vertaiskulttuurin ominaisuuksista. (Järvelä ym. 2018, 324). Köngäksen (2018, 204) mukaan lasten ja aikuisten välistä päiväkodin sisällä olevien kulttuurien välistä eroa tulisi kaventaa. Erojen kaventaminen voisi rohkaista lapsia näyttämään avoimesti tunteensa aikuiselle. Lapset ottavat aikuisen mielellään mukaan leikkeihinsä Aikuisen osallistuminen lasten leikkeihin saa lapset ilmaisemaan hyvinvointia, innostusta ja ystävällisyyttä (Köngäs 2018, 167 & 194.) Lapset rakentavat yhteisöllisyyttään me-puheen kautta (Koivula 2010, 75). Lapset ottavat aikuisia harvemmin mukaan me-puheeseen (Juutinen 2015, 166).

Kasvattajat pidättäytyvät usein lasten kanssa hassuttelusta ja kasvattajien toiminta keskittyy usein järjestyksen ylläpitämiseen, sillä se nähdään kasvattajien toimesta tärkeänä (Ahonen 2015, 186; Juutinen 2015, 166 & Koivula ym. 2018, 67). Hassuttelevan ohjauksen kautta kasvattajat kuitenkin pystyisivät tasaverstaistamaan lasten kanssa käytävää vuorovaikutusta (Koivula ym. 2018, 66). Hassuttelu on lapsille luonteva tapa rakentaa yhteisöllisyyttä (Juutinen 2015, 166; Koivula 2010, 107; Köngäs 2018, 219). Se kannustaa lasta kekseliäisyyteen ja luoviin ratkaisuihin. Hassuttelevaa ohjausta voi hyödyntää myös pettymyksistä koituvan mielipahan hälventämisessä. Hassuttelevassa ohjauksessa keskitytään enemmän yhdessä toimimisen merkitykseen kuin pedagogisten tavoitteiden saavuttamiseen. (Koivula ym. 2018, 66–67.)

Havainnointi nähdään pedagogisen suunnittelun, lapsen yksilöllisen huomioinnin ja lämpimän kohtaamisen lähtökohtana (Koivula ym. 2018, 62–63). Lapsitunteumus helpottaa kasvattajaa löytämään lapselle sopivia keinoja tunteiden säätelyyn (Honkanen 2019, 41; Koivula ym. 2018, 65). Lapsitunteumus helpottaa myös haastavien kasvatustilanteiden ennakoinnissa. Lämmin aikuisen ja lapsen välillä oleva vuorovaikutussuhde ja aikuisen aktiivinen havainnointi auttaa verbaalisesti ja ilmaisuiltaan niukan lapsen tunnetilojen tunnistamista ja käsittelyä. (Ahonen 2015, 171–185.) Havainnoinnin perusteella aikuinen kykenee myös paremmin tekemään tilannearvioita lasten ristiriitatilanteista. (Järvelä ym. 2018, 324). Ristiriitoja selvittäessä aikuisen tulisi selvittää tilanteiden todenperäinen eteneminen (Järvelä ym. 2018, 331; Koivula 2010, 117; Repo 2015, 33). Lapset osaavat en-

nakoida aikuisten ristiriitatilanteisiin puuttumisia ja saattavat keksiä puolustautuakseen toiminnalleen selityksiä käynnissä olevan leikin säilyttämiseksi. Lasten selitykset voivat haastaa aikuisen tulkintaa tilanteiden todenperäisestä kulusta. (Koivula 2010, 117; Köngäs 2018, 145.) Kasvattajan tulisi osata käyttää harkintakykyä, vaatiiko ristiriitatilanne aikuisen puuttumista. Toistuva ristiriitoihin puuttuminen voi viedä lapselta motivaation kantaa vastuutaan ristiriitojen ratkomisessa. (Koivula 2010, 117.) Kasvattajilla on toisinaan haasteita nähdä ero kiusaamisen ja erimielisyyksistä väittelyn välillä (Repo 2015, 34). Haastavien kasvatustilanteiden ratkeamisessa aikuisen vuorovaikutustavalla on suuri merkitys. (Ahonen 2015, 188). Toistuva lapsen ohjaaminen opettaa lapselle hyväksytyjä toimintatapoja selviytyä sosiaalisista tilanteista. (Järvelä ym. 2018, 329). Lapset seuraavat aikuisten tekemiä valintoja ja suhteuttavat omaa toimintaansa sen mukaan (Vuorisalo 2013, 164). Erityisesti tätä tapahtuu niiden lasten kohdalla, joilla on lämmin suhde kasvattajaansa (Ahonen 2015, 185).

Katsaukseen valikoitujen tutkimusten mukaan varhaiskasvatuksessa esiintyy myös lasten sosiaalisten taitojen myönteistä kehittymistä estäviä tai haittaavia tekijöitä. Kasvattajien pyrkimyksenä on pitää päiväkotiryhmät yhtenäisinä (Vuorisalo 2013, 144). Yhteisöllisyyden kannalta haitalliseksi osoittautui aikuisten ja lasten toisistaan eroavat keskustelukulttuurit, jonka seurauksena lapsilla kuin myös aikuisilla voi olla haasteita ymmärtää toistensa toiminnan tarkoituksia. Aikuisen tiukasti ammatillisessa työskentelyssä pitäytyvä olemus voi ajoittain tukahduttaa lasten tunneälykästä toimintaa. Lasten vertaiskulttuurin ja aikuisen työskentelykulttuurin väliset ristiriidat vaikeuttavat tunteiden tunnistamista. Lasten ja aikuisten vertaiskulttuurien kohtaamattomuus ja aikuisen strukturoimaton tai epäjohdonmukainen toiminta saa lapset kätkemään tunteensa ja voi kannustaa lapsia vetäytymään pois aikuisten näköpiiristä (Köngäs 2018, 157–158, 163 & 171.)

Päiväkodin arki sisältää myös kasvattajalle haastavia tilanteita. Kasvattajan vuorovaikutusosaamisella on merkittävä vaikutus haastavien kasvatustilanteiden ennaltaehkäisyssä ja ratkaisemisessa. Yllättävät arjen tilanteet asettavat työntekijöille äkillisen paineen etsiä haastaviin tilanteisiin sopivia toimintamalleja (Köngäs

2018, 192–193). Haastavissa tilanteissa aikuisen tulee osata säädellä omia tunteitaan ja säilyttää lämmin ja rauhallinen työote (Ahonen, 2015, 169). Aikuiselle saattaa muodostua kielteinen kuva lapsesta, joka on toistuvasti osallisena haastavissa kasvatustilanteita. Omien lapsen kohdistuvien tuntemusten tiedostaminen ja niiden käsittely on tärkeää kielteisten tunteiden kehän katkaisemisessa. Haastavat kasvatustilanteet johtuvat usein riittämättömästä sosioemotionaalisen tuen määrästä suhteessa lapsen valmiuksiin selviytyä päiväkodin ympäristöissä. (Ahonen 2015, 185.) Juutisen (2015, 173) tutkimuksessa on useita tilanteita, jossa kasvattaja ei hyödyntänyt mahdollistuneita tilaisuuksia vahvistaa ryhmän jäsenten yhteenkuuluvuutta. Päiväkotiarjessa on useita tilanteita, joissa lasten sosioemotionaalisia taitoja voidaan tukea. Aina näitä tilanteita ei kuitenkaan tunnusteta tai ne yhdistetään muihin opittaviin taitoihin. (Honkanen ym. 2019, 41.) Päiväkodin arkeen mahtuu myös tilanteita, joissa kasvattajat kokevat, ettei heillä ole riittäviä taitoja tai välineitä vastata haastaviin tilanteisiin (Ahonen 2015, 192).

Varhaiskasvatukseen kohdistuneista tutkimuksista paljastui myös lapsiin kohdistettuja haitallisia ajatus- tai toimintamalleja, joita olivat kasvattajan etäinen, tilanteeseen tai lasten toimintaan nähden epäjohdonmukainen vuorovaikutus. Etäisessä vuorovaikutuksessa aikuinen on poissaoleva ja suhtautuu välinpitämättömästi joko lasta tai lapsiryhmää kohtaan (Ahonen 2015, 156). Etäinen vuorovaikutus heikentää lapsen sosioemotionaalista hyvinvointia ja voi vaurioittaa lapsen minäkuvaa. Etäisessä vuorovaikutuksessa aikuinen ohjaa lapsiryhmää rutiininomaisesti, joka voi heikentää tai estää lasten kohtaamista ja sosioemotionaalisten tarpeiden täyttymistä. Varhaiskasvattajan työn käytäntöjen rutinoituminen voi uhata aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta. Rutinoitunut työntekijä saattaa olla fyysisesti läsnä ja huolehtia lasten perustarpeita, mutta jättää lasten kanssa käytävän vuorovaikutuksen sivuun (Ahonen 2015, 186–187.) Heikosti läsnä olevaa ohjausta toteuttava kasvattaja puuttuu tilanteisiin, mutta ei anna lapselle riittävästi tämän tarpeisiin nähden suhteutettua tukea tilanteiden ratkaisemiseksi. Ohjauksen puute estää lasta oppimasta vaihtoehtoisia toimintatapoja selviytyä tilanteista. (Järvelä ym. 2018, 326.) Heikkoa ohjausta ilmenee myös siten, että kasvattaja puuttuu lapsen ei toivottuun käyttäytymiseen, mutta ei havainnoi tilanteen ratkeamista tai varmistaa, että lapsi löytää tilanteeseen sopivan toimintamallin toimia (Järvelä ym. 2018, 327).

Varhaiskasvatuksessa työntekijät reagoivat lähes poikkeuksetta lasten reaktiivisiin tunteisiin, kuten itkuun, mutta sivuuttavat herkästi lasten tunnetukipyyntöjä. Kasvattajan niukka tunteiden ilmaisu voi vaikuttaa kielteisesti lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen. Päiväkodin strukturoimattomalla kasvatusilmapiirillä on merkittävä vaikutus lasten tunnetaitojen kehittymiseen, sillä lapset välttelevät tunteiden paljastamista epäjohdonmukaisesti toimivalle aikuiselle. Selkeät ja loogiset säännöt luovat turvaa ja auttavat lapsia toimimaan ympäristössään. Lapset uskovat aikuisen toimivan oikeudenmukaisesti. (Köngäs 2018, 128, 152, 157–158, 167 & 198.) Äänekkäät ja sosiaalisesti aktiivisemmat lapset saavat enemmän huomiota, kun taas hiljaiset lapset jäävät päiväkodeissa usein vaille aikuisten huomiota (Honkanen ym. 2019, 37 & 38).

Lapsi ei opi vaihtoehtoisia toimintatapoja kielteisen palautteen kautta. Toistuva huomauttelu lapsen epäsovinnaisesta käyttäytymisestä aiheuttaa lapselle negatiivisuuden kierteen, josta on haittaa lapselle. Tämän vuoksi kasvattajan tulisi välttää kielteisiä ilmaisuja tilanteissa, joissa ilmenee vain lievää uhmakkuutta. Lapset, jotka ovat toistuvasti aikuisen puuttumista vaativissa tilanteissa kokevat muita lapsia useammin etäistä vuorovaikutusta (Ahonen 2015, 169, 171, 175 & 185).

Ehdoton kasvatustyyli provosoi sosioemotionaalisen tuen tarpeessa olevia lapsia toimimaan uhmakkaasti (Ahonen, 2015 168). Aikuisen autoritaarisuus voi tukahduttaa ryhmän yhteisöllisyyden rakentumista (Koivula 2010, 150). Lapsia kontrolloivan ohjausta näkyy vähemmän sellaisessa toimintaympäristössä, jossa lapsia kannustetaan itsenäiseen toimintaan (Koivula ym. 2018, 71). Varhaiskasvatuksen opettajat kuvaavat käyttävänsä kontrolloivaa ohjausta tilanteissa, joissa lasten turvallisuus, hyvinvointi, tasa-arvo tai oikeudet olivat uhattuina (Koivula ym. 2018, 71). Toistuva lapseen kohdistettu kielteinen palaute voi lapsen minäkäsityksen lisäksi muovata myös työntekijän omaa suhtautumista lapseen. Tämä voi vaikuttaa kielteisesti lapsen kanssa toimimiseen. (Ahonen 2015, 170.) Kielteisten käsitysten rakentumisen ennaltaehkäisemiseksi aikuisen olisi tärkeää kyetä tunnistamaan omat lapseen kohdistuvat tunteet ja ajatukset (Ahonen 2015, 185). Olisi tärkeää, että kasvattajat oppisivat kiinnittämään huomiota siihen, mitä lasten

tunnetilojen ja toiminnan taustalla on (Köngäs 2018, 201). Aikuiset muodostavat arjessa joko tiedostettuja tai tiedostamattomia käsityksiä lapsista, mikä vaikuttaa siihen, miten aikuinen suhtautuu lapseen tai millaisia toimintamahdollisuuksia hän lapselle tarjoaa (Vuorisalo 2013, 183).

Varhaiskasvatuksen arjen tilanteissa on tiedostamattomia eriarvoisuutta luovia tai ylläpitäviä toimintamalleja (Vuorisalo 2013, 178). Eriarvoisuutta luovat käytännöt tulisi tunnistaa, jotta niihin voidaan puuttua (Vuorisalo 2013, 192). Päiväkohteissa voidaan toteuttaa sukupuolittuneesti eriarvoistavaa toimintaa (Koivula 2010, Repo 2015, 44).

Reflektointi auttaa haastavien kasvatustilanteiden käsittelyssä Onnistuneessa lapsen kanssa käytävässä reflektoinnissa tilanteet läpikäydään niin lapsen kuin aikuisen näkökulmista. Lapsen näkökulman kuunteleminen auttaa työntekijää ymmärtämään lapsen toimintaa (Ahonen 2015 168, 172 & 177.) Sosioemotionaalaisia taitoja vahvistavan työtteen luomisessa on olennaista, että kasvattaja oppii tunnistamaan myös omat vuorovaikutukseen liittyvät vahvuudet ja heikkoudet (Kajamies 2016, 181). Yhteinen reflektio mahdollistaa uusien toimintatapojen oppimisen (Ahonen, 2015, 177).

Aikuisen tunnekuormituksesta johtuvilla kielteisellä reagoinnilla on yhteys lasten tunneilmaisuun (Köngäs 2018, 201). Tilanteet, joissa lapsen sosioemotionaalaisia tarpeita ei huomioida voivat johtaa haastaviin kasvatustilanteisiin (Ahonen 2015, 185). Lapset voivat turvautua aggressiivisuuteen tilanteissa, joissa he kokevat uhkaa tai epäoikeudenmukaista kohtelua. Kerääntynyt stressi voi heikentää impulssikontrollia. (Köngäs 2018, 132.)

Edellä mainittuihin kasvatustyyliin saattoivat ohjata kasvatuskäsitys, jaksamisen puute tai kielteinen käsitys lapsesta. (Kajamies ym. 2016, 177; Köngäs 2018, 152 & 157). Heikko tai puutteellinen ohjaus saattoi myös johtua työntekijän ajanpuutteesta tai siitä ettei työntekijä nähnyt ohjaustilannetta oppimistilanteena (Järvelä ym. 2018, 329).

Repon lasten kiusaamiseen ja sen ennaltaehkäisyyn kohdistuneen tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaisten kesken elää olettaus, että kiusaamisesta pitää rangaista ankarasti. Kuitenkaan tiukat säännöt ja seuraukset eivät tue kiusaamisilmiön poistamisessa. Varhaiskasvatuksessa tulisi käydä avointa keskustelua lasten rangaistusseuraamuksista yhteisen arvomaailman rakentamiseksi. (Repo 2015, 48–49.) Haitalliset rakenteet tunnistaessa niihin on helpompi puuttua (Vuorisalo 2013, 192). Kiusaamisilmiöihin puuttumiseksi varhaiskasvatuksen työntekijöillä tulisi olla yhteiset käytännöt reagoida. Kiusaamisen interventiosuunnitelmat eivät itsestään vähennä kiusaamista, mutta tukevat kasvattajia puuttumaan siihen. (Repo 2015, 50–51.) Varhaiskasvatuksessa tulisi kehittää uusia tunteiden säätelytaitoa harjoittavia käytänteitä (Järvelä ym. 2018, 331).

7.2 Lapsen yksilötasolla vahvistettavat taidot

Lasten yksilöllisillä ominaisuuksilla ja taidoilla on vaikutusta siihen, miten tehokkaasti lapset voivat harjoitella sosiaalisia vuorovaikutustaitoja päiväkodin arjessa. Lasten kielellisillä taidoilla on vaikutusta muiden kanssa käytävistä vuorovaikutustilanteista selviytymiseen. Heikommat itsesäätelytaidot omaavat lapset tarvitsevat usein tukea kielellisissä taidoissa. Lasten itsesäätelytaidoilla on yhteys lasten sosiaalisuuteen, vuorovaikutukseen, oppimiseen, motorisiin, sekä kielellisiin taitoihin (Alijoki ym. 2017, 99, 102–103.) Lasten tunne- ja itsesäätelytaidot ovat yhteydessä lapsen autonomisuuteen (Koivula ym. 2018, 60). Hyvät itsesäätelytaidot kasvattavat lapsen mahdollisuutta osallistua ja toimia yhdessä lapsiryhmässä. Heikot itsesäätelytaidot ovat usein yhteydessä tuen tarpeisiin ja lapset tarvitsevat yleensä enemmän tukea tilanteista selviytymisestä kuin lapset, joilla itsesäätelytaidot olivat vahvemmat. Heikot itsesäätelytaidot omaavilla lapsilla on useammin haasteita myös sosioemotionaalisissa taidoissa. (Alijoki ym. 2017, 99–100, 102–103.)

Itsesäätelytaidot vaikuttavat siihen, miten lapset selviytyivät muiden kanssa toimimisesta. Heikot itsesäätelytaidot omaavilla lapsilla on vaikeuksia kohdata haastavia tilanteita ja hakea tukea niiden kohtaamiseen. Tämä saattaa johtaa sii-

hen, että lapsi ei pääse harjoittelemaan taitojaan ja johtaa pahimmillaan tuen tarpeiden kasaantumiseen. (Alijoki ym. 2017, 99 & 102.) Heikot itsesäätelytaidot omaavat lapset vetäytyvät haastavista tilanteista, kun taas vahvemmat itsesäätelytaidot omaavat lapset yrittävät sinnikkäämmin. Lapset pyytävät harvoin apua itsesäätelyä vaativissa tilanteissa (Reunamo, Sajaniemi, Suhonen & Veijalainen 2019, 5–6).

Ryhmässä toimiminen edellyttää lapsilta itsesäätelytaitojen hallintaa. Heikommat itsesäätelyn taidot omaavilla lapsilla on useammin vaikeuksia kohdata haastavia tilanteita ja hakea tukea niiden kohtaamiseen. Tämä saattaa johtaa siihen, että lapsi ei pääse harjoittelemaan taitojaan ja johtaa vakavimmillaan tuen tarpeiden kasaantumiseen. (Alijoki ym. 2017, 99 & 102.) Heikot itsesäätelytaidot omaavat lapset vetäytyvät haastavista tilanteista, kun taas vahvemmat itsesäätelytaidot omaavat lapset yrittävät sinnikkäämmin. (Köngäs 2018, 148 & Reunamo ym. 2019, 5). Itsesäätelytaidot ovat taito, jota pystyy vahvistamaan harjoittelemalla (Alijoki ym. 2017, 103). Lasten itsesäätelytaitoja tulisi alkaa tukemaan varhain, jotta lasten väliset taitoerot eivät pääsisi kasvamaan ja vaikeuttamaan heikommat itsesäätelytaidot omaavien lasten kasvua ja kehitystä (Alijoki ym. 2017, 103).

7.3 Lasten vertaisvuorovaikutuksen ominaispiirteitä

Sosiaaliset taidot nähdään lapsen kykynä osallistua ja muodostaa vastavuoroisia sekä hyvinvointia tuottavia vertaissuhteita. Sosiaaliset taidot auttavat lasta rakentamaan ystävyysuhteita ja ylläpitämään mielekkäitä vuorovaikutustilanteita, kuten leikkiä muiden lasten kanssa (Koivula ym. 2018, 60). Ryhmään osalliseksi pääseminen tukee lapsen vuorovaikutustaitoja, mutta vertaisten kanssa toimiminen myös edellyttää vuorovaikutustaitojen osaamista (Koivula ym. 2018, 60 & Laaksonen 2012, 14).

Lapset harjoittelevat vertaissuhdetaitoja leikkien kautta (Köngäs 2018, 171). Leikitaidot mahdollistavat mielekkäitä vuorovaikutustilanteita lasten välille ja näin ollen toimivat sosiaalisten taitojen resurssina (Vuorisalo 2013, 152). Leikkien onnistumisen kannalta merkittävimmissä asemassa ovat leikkikaverien taidot, seuraavaksi leikissä hyödynnettävät lelut yms. rekvisiitta ja kolmantena ympärillä

leikkivien lasten taidot rikastuttavat leikkiä. Aikuisten läsnäolon merkitys on leikkien onnistumisen kannalta yleensä varsin vähäinen. (Köngäs 2018, 184.)

Vapaan leikin aikana lapsille tarjoutuu tilanteita harjoitella leikkeihin osallistumista. Leikkeihin liittymisessä saattaa kuitenkin olla esteitä esimerkiksi, jos lapsi ei ole aloitekykyinen, tulee vertaisryhmän torjumaksi tai lapsen toiminta leikissä tulkitaan väärin. (Laaksonen 2012, 14.) Vertaisryhmän ulkopuolelle jääminen voi vaikeuttaa vuorovaikutustaitojen oppimista ja toistuva lapsen kohdistettu torjunta ja leikeistä ulossulkeminen voi johtaa vuorovaikutustaitojen negatiiviseen kierteeseen. Vertaisten torjunta voi johtaa torjutun lapsen aggressiiviseen käyttäytymiseen. (Laaksonen 2012, 12 & 15.)

Leikkeihin osallistumista tulisi tukea myönteisten vuorovaikutuskokemusten tuottamiseksi. Lapsen osallistuessa leikkiin aikuisen tukemana lapsi ei saa kokemusta oma-aloitteisesta leikkiin osallistumisesta. Tämän vuoksi olisi tärkeää varmistaa, että lapsi harjoittelee myös aloitteiden tekemistä. Ryhmän hyväksyntä ja turvallinen ilmapiiri rohkaisevat lasta osallistumaan ryhmässä, mikä voi kannustaa lasta aloitteiden tekemisessä. (Koivula ym. 2018, 62; Laaksonen 2012, 14.) Koivulan ym. (2018, 59) mukaan varhaiskasvatuksen opettajat näkivät, että lasta tulisi ohjata siten, että lapsi osaisi toimia asteittain itseohjautuvasti ilman aikuisen tukea, lapsen kuitenkin tiedostaessa aikuisen tarjoaman turvan ja päävastuun tilanteissa. Varhaiskasvatuksen opettajat kuvasivat heikon itseohjautuvuuden näkyvän päivähoidossa lapsen liiallisella riippuvuutena ja tukeutumisenä aikuiseen (Koivula ym. 2018, 59).

Lasten keskinäisessä toiminnassa lapset määrittävät toistensa asemiaan. Tässä asemoinnissa avainasemassa ovat lasten saavuttamat sosiaaliset suhteet ja saatu sosiaalinen tunnustus. Leikkitaidot ovat avainresurssi lasten kentällä sosiaalisten suhteiden solmimisessa ja tunnustuksen saavuttamisessa. Muilta lapsilta saatu sosiaalinen tunnustus muovautuu vaikutusvallaksi, mitä voi hyödyntää neuvottelutilanteissa. (Vuorisalo 2013, 172 & 174–175.) Lapset luovat ja mittailevat asemiaan sosiaalisissa suhteissa, sekä vahvistavat niiden pysyvyyttä puheen kautta mm. neuvottelemalla (Juutinen 2015, 168; Koivula 2010, 75 & 114; Köngäs

2018, 169–170 & Vuorisalo 2013, 143–144). Lapset saattavat yrittää käyttää alistavaa vallankäyttöä sosiaalisten suhteiden määrittelyssä esimerkiksi syntymäpäiväkutsuja hyödyntämällä. Lapsille tulisi opettaa, millaiset keinot ovat hyväksytyjä tapoja rakentaa asemaansa ryhmässä. (Repo 2015, 35 & 50).

Lapset rakentavat päiväkodeissa sosiaaliset suhteensa erilaisilla tavoilla. Lapset voivat omata niin kutsuttuja parhaita kavereita, omata laajan tai suppean kaververkoston. Lasten rakenteelliset sosiaaliset asemat muodostuvat lasten keskinäisten suhteiden kautta. (Vuorisalo 2013, 134, 138, 140 & 192.) Lasten yhteiset kokemukset rakentavat ja vakiinnuttavat lasten keskinäisiä vertaissuhteita. Pysyvät kaverisuhteet luovat lasten leikkeihin vakiintuneita toimintamalleja, joita lapset toteuttavat leikeissään. Lasten tulee siis osata lukea toistensa sanatonta viestintää ja tunnetiloja. Toimintamallien vakiintuminen voi aiheuttaa sen, että uusien lapsien on haastavaa päästä mukaan leikkeihin. (Koivula 2010, 78 & 144–145.)

Kaveriverkoston laajuus määrittelee sitä, minkä verran lapsilla on sosiaalista liikumatilaa ryhmässä. Laajat sosiaaliset verkostot helpottavat leikkeihin pääsyä. Laajat sosiaaliset verkostot omaavat lapset ovat vahvoilla muiden tasavertaisessa kohtelussa (Vuorisalo 2013, 138–139.) Kiusaamisilmiöitä ilmenee sosiaalisesti ja kognitiivisesti taitavienkin lasten keskuudesta. Lapsi voi olla sosiaalisesti taitava, mutta samaan aikaan lapsen eettiset taidot voivat olla kehittymättömät. (Laaksonen 2012, 11.)

Suppean sosiaalisen verkoston omaavilla lapsilla on päiväkodissa muita lapsia vähemmän kavereita, mikä haastaa sosiaalisen pääoman keräämisen muilta päiväkodin lapsilta. Suppean verkoston omaavien lasten osallistuminen leikkiin vaatii paljon neuvottelutaitoja, mikä saattaa suppean verkoston omaavan lapsen itsenäiseen työskentelyyn, kuten piirtämiseen. (Vuorisalo 2013, 140.)

Lasten keskinäisten suhteiden muodostumista tulisi tukea ja huomioida lasten erilaiset valmiudet rakentaa asemaa ryhmässä. Kasvattajalla on merkittävä rooli lasten vertaissuhteiden rakentamisessa ja niiden tukemisessa (Laaksonen 2012, 12). Yhteisöllisyyttä rakentavalla ohjauksella ja vuorovaikutuksella opettaja edistää lasten sosiaalisia taitoja, hyvinvointia ja osallisuutta ryhmässä. (Koivula ym.

2018, 67). Lapsiryhmän yhteisöllisyyttä voidaan vahvistaa mm. pitkäkestoisten yhdessä tehtävien projektien kautta. (Honkanen ym. 2019, 38). Yhteisöllisellä ohjaustavalla lapsille annetaan valtaa mm. leikkien ja leikkipaikkojen yhdessä suunnitteluun. (Koivula ym. 2018, 67). Yhteisöllisyyden muodostuminen edellyttää lapsilta taitoa joustaa omista haluistaan ja minäkeskeisyydestään. Tämän vuoksi neuvottelutaitojen oppiminen on välttämätöntä yhteisöllisyyden saavuttamiseksi. (Koivula 2010, 1450.) Myös yksilöä esiin tuovat perinteet, kuten syntymäpäiväjuhlien viettäminen voi vahvistaa lasten yhteisöllisyyden kokemusta (Honkanen ym. 2019, 38). Yhteisöllisyyttä rakentavaan ohjaukseen kuuluu myös vapauksien antaminen lapsille yhteisten leikkipaikkojen ja toimintaympäristöiden suunnitteluun (Koivula ym. 2018, 67). Yhteisöllisyyttä voi kasvattaa mm. neuvottelutaitojen käytössä ohjaamalla (Koivula 2010, 117; Koivula ym. 2018, 68). Ryhmän yhteisöllisyyttä voidaan myös tukea ohjaamalla lapsia kilpailun sijaan yhteistyötä vaativaan toimintaan. Ryhmän sisällä muodostuvat erittäin vahvat ystävyysuhteet voivat haitata ryhmän yhteisöllisyyttä. (Koivula 2010, 109 & 149.) Yhteisöllisyyttä voidaan tukea myös huolehtimalla, että ryhmissä parhaat kaverukset eivät aina toimi yhdessä, vaan rakentavat sosiaalisia suhteita muidenkin lasten kanssa (Vuorisalo 2013, 144). Yhteenkuuluvuuden rakentaminen näkyy harvemmin tiedostettuna päiväkodin pedagogisissa suunnitelmissa tai toiminnassa (Juutinen 2015, 173).

7.4 Päiväkodin toimintakulttuurin vaikutus lasten toimintaan

Päiväkotien ohjattuihin tuokioihin täyspainoinen osallistuminen usein edellyttää lapsilta taitoa osallistua keskusteluun. Aamupiireillä mm. vaihdellaan kuulumisia viikonlopun ajalta, mikä vaatii lapsilta kykyä sanallistaa arjen tapahtumia. (Honkanen ym. 2019, 40; Vuorisalo 2013, 111.) Päiväkodin toimintakulttuuri rakentuu paljon keskustelulle ja edellyttää keskusteluihin osallistumista. Keskusteleminen kuitenkin eriarvoistaa keskustelutaidoiltaan eritasoisia lapsia. Vuorisalon väitöskirjassa havaittiin, että aamupiirien yhteisiin keskusteluihin osallistuvat ja niistä kieltäytyivät useimmiten aina samat lapset. Aamupiireillä osallistumaan pääsevät ne lapset, joilla on valmiudet ja uskallus osallistua opettajan suunnittelemaan tai odottamaan keskusteluun. Vähemmän näitä ominaisuuksia omaavat lapset ovat

puolestaan vaarassa jäädä ryhmäkeskustelun tai toimintaan vaikuttamisen ulkopuolelle. Kotona käytävän keskustelun määrä voi mahdollisesti luoda eriarvoisia valmiuksia lapsille osallistua yhteiseen keskusteluun. Lapset voivat hyödyntää puhevaltaa myös suhteessa opettajaan vaatimalla epäsuorasti etuja tai erityiskohtelua toiminnan suhteen. Lapset, jotka omaavat enemmän puhevaltaa pääsevät tekemään enemmän päiväkodin toimintaan vaikuttavia ehdotuksia. (Vuorisalo 2013, 113, 115, 119–123 & 128–129 & 218.)

Niukasti osallistuvien lasten vähäinen osallistuminen voi johtua joko lapsen osallistumishaluttomuudesta tai kyvyttömyydestä osallistua. Osallistumattomuus voi myös johtua ryhmän lapsen toiminnalle asettamasta passiivisuuden normista. (Vuorisalo 2013, 216.) Niukasti ilmaisevia lapsia voidaan tukea tuomaan näkemyksiään ilmi aikuisen lapseen kohdistaman lämpimän vuorovaikutuksen kautta (Ahonen 2015, 185). Lapsen oppiessa ilmaisemaan omia halujaan ja tarkoitusperiään lapsen mahdollisuudet toimia yksilönä ryhmässä kasvavat (Koivula ym. 2018, 59).

Opetustuokioiden aikana varhaiskasvattajan tulisi osata lukea lasten aktiivisuustasoa ja joustaa suunnitelmasta sen mukaan. Lasten keskittymisen tason ollessa matalammalla tulisi arvioida onko suunnitellun tehtävän pakonomainen loppuun saattaminen lapsien oppimista. Opetustuokiot, sekä siirtymätilanteet sisältävät paljon odottelua. Lasten ohjatuilla tuokiolla asetetut määräykset olla hiljaa paikoillaan provosoi lapsia käyttäytymään levottomasti ja uhmakkaasti. Ohjaustuokiolla tapahtuva levoton käyttäytyminen ja uhmakkuus voi johtua siitä, ettei aikuisjohtoinen ohjattu toiminta motivoi lapsia osallistumaan. (Ahonen, 2015 107, 181 & 183.) Motivaatio kannustaa lasta sitoutumana toimintaan (Koivula 2010, 144). Kajamiehen tutkimuksessa (2016, 178) keskityttiin aikuisen tunnetukeen ohjaustuokioiden aikana. Tutkimuksen tulosten perusteella toiminnassa aikuisten lapsille tarjoama tunnetuen laatu vaihteli ohjaustuokioiden aikana, mutta oli pääsääntöisesti myönteistä.

Aikuiselta vaaditaan taitoa osata joustaa asetetusta suunnitelmasta. Lapsen valmiuksiin nähden liian suuret vaatimukset aiheuttavat lapselle kielteisiä kokemuksia, kielteistä palautetta, joka johtaa haastaviin kasvatustilanteisiin. (Ahonen

2015, 175.) Kerääntynyt stressi voi heikentää impulssikontrollia (Köngäs 2018, 132). Levottomia tilanteita ja stressin kasaantumista voi ennaltaehkäistä esimerkiksi toiminnallisilla leikkejä hyödyntämällä (Ahonen 2015, 173). Ohjatessaan kasvattajan tulisi kiinnittää huomiota myönteiseen tunnetukeen ja tarttua lasten aloitteisiin (Kajamies ym. 2016, 180). Myönteistä tunnetukea hyödyntävä kasvattaja osoittaa ohjatessaan innostuneisuutta ja käyttää eläytyviä ilmaisuja puheessaan. Tunnetukea sisältävä ohjaus sisältää lempeitä äänensävyjä ja kasvattaja huomioi ohjauksessa myös lasten nostamat havainnot. Kasvattaja huomioi lapsia ohjatessaan luomalla heihin katsekontaktin. (Kajamies ym. 2016, 176.)

Ahosen (2015, 171) tutkimus tuki ajatusta, että pienryhmissä toimimisessa ilmenee koko ryhmän kanssa toimimiseen verrattuna vähemmän haastavia kasvatustilanteita. Pienryhmiin jaetussa lapsiryhmässä on suuremmat mahdollisuudet antaa lapsille yksilöllistä huomiota ja tarjota sosioemotionaalista tukea sitä tarvitseville lapsille. (Ahonen 2015, 171.) Pienryhmätoiminta lisää tilaisuuksia keskittyä lasten havainnointiin ja kasvattaa siten lapsituntemusta. (Koivula ym. 2018, 62). Pienryhmätoiminnassa lasten on helpompi osallistua toimintaan ja kasvattajan on helpompi huomioida lapsia ja tarjota sosioemotionaalista, fyysistä, sekä konkreettista tukea lapsille (Ahonen 2015, 188–189). Pienryhmät voivat toimia lapsiryhmää ryhmäyttävänä rakenteena. (Juutinen 2015, 170–171; Koivula 2010, 78, 90, 95–96 & 99). Pienryhmissä ryhmät muodostavat omia sääntöjä ja toimintamalleja. Toimintamallit edistävät pienryhmän yhteisöllisyyttä, mutta saattaa luoda haasteita pienryhmän ulkopuolella toimimiseen. (Koivula 2010, 80.) Juutinen (2015, 170–171) teki havainnon, että lapset käyttävät pienryhmien nimiä asemansa paikantamisessa lapsiryhmässä.

Siirtymätilanteissa lapsille asetetaan painetta suoriutua tilanteista itsenäisesti (Ahonen 2015, 183). Tunteiden säätely on lapsille vaikeaa meluisissa tiloissa (Köngäs 2018, 128). Lasten porrastaminen siirtymätilanteissa ei yksin keinona riitä haastavien kasvatustilanteiden poistamiseen, sillä myös odottelu aiheuttaa levottomuutta. Pienryhmätoimintaan yhdistettynä porrastamisen havaittiin toimivan, sillä sen avulla siirtymätilanteista saadaan liukuvia, mikä vähentää odotettua. Aktivointileikkejä voi myös hyödyntää levottomien siirtymätilanteiden rauhoittamisessa. (Ahonen 2015, 106 & 174.)

8 Tulosten tarkastelua

Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli selvittää, miten suomalaisessa päivähoitossa tuetaan lasten sosiaalisia taitoja ja ehkäistään lasten aggressiivista käyttäytymistä. Tutkimuksista kävi ilmi, että lasten sosiaalisia taitoja voidaan tukea lapsen yksilöohjauksella ja yksilötarpeiden huomioimisella, mutta myös ryhmän toimintakulttuurin muovaamisella voi vaikuttaa lapsen mahdollisuuksiin toimia yksilönä ryhmässä. Niin yksilö- kuin ryhmätasolla vaikuttaminen ja toimintaympäristön epäkohtiin puuttuminen edellyttää kasvattajalta osaamista havainnoida ja reflektoida käsityksiään lapsesta, ryhmästä, sekä ryhmän toimintakulttuurista. Nämä luovat edellytykset sekä työympäristön että ilmapiirin kehittämisen lapsen sosiaalisia taitoja vahvistavaksi ja tukevaksi.

Yksilöön huomiota kiinnitettävät asiat olivat lapsen itsesäätelytaidot, joilla on yhteys lapsen vuorovaikutustilanteissa selviytymiseen. Itsesäätelyä voidaan vahvistaa antamalla lapselle positiivista palautetta ja rohkaisemalla lasta sinnikkyuteen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat kasvattajia tunteiden säätelyn harjoittamiseen. Tunnetaitojen harjoittelu tukee lasta tunteiden ilmaisun ja itsesäätelyn kehittymisessä. Tunteiden nimeäminen ja sanoittaminen harjaannuttaa lapsen taitoa tunnistaa omia tunteitaan. (Opetushallitus 2018, 33.) Havaitsin, että tutkimuksista esiin nousseita lasten sosiaalisia taitoja ja toivottua käyttäytymistä vahvistavilla ohjausmenetelmillä on paljon yhtäläisyyksiä positiivisen pedagogiikan oppeihin. Mm. itsesäätelytaitojen ja sinnikkyuden merkitys sosiaalisten taitojen kannalta korostui merkittävästi.

Tutkimukset nostivat esiin, että päiväkodeissa on hiljaisia lapsia, jotka jäävät vaille niin muiden lasten kuin aikuistenkin huomiota. Näiden lasten kohdalla tulisi panostaa siihen, että lapset saisivat tarvitsemaansa tukea leikkeihin osallistumiseen. Ujon lapsen sosiaalista kehitystä tuetaan parhaiten ohjaamalla lasta sosiaalisiin tilanteisiin, joista hän voi saada myönteisiä sosiaalisuuden kokemuksia. (Keltikangas-Järvinen 2010, 41 & 45). Tulokset osoittivat kasvattajan vuorovaikutuksella olevan merkittävä vaikutus lapsen hyvinvoinnin kokemiseen ja sen ilmaisemiseen. Myönteisten vuorovaikutuskokemusten tuottaminen vetäytyville

lapsille on lapsen osallisuuden lisäämisen kannalta merkittävää. Haasteena on kuitenkin motivointi leikkialoitteiden itsenäiseen tekemiseen. Kuitenkin mm. Laaksonen (2012, 12) kuvasi myönteisten, mielihyvää ja hyvinvointia tuottavien vuorovaikutustilanteiden toimivan lasta motivoivana ja tekemisessä rohkaisevana tekijänä. Hyväksyvän ilmapiirin luomiseen tarvitaan niin myönteistä vuorovaikutusta kasvattajan, kuin muunkin lapsiryhmän osalta.

Myönteisten kokemusten tuottaminen on tärkeää, sillä lapsiryhmissä ujut lapset ovat riskissä jäädä vaille leikkikavereiden huomiota. Huomiotta jättäminen voi luoda ujolle lapselle käsityksen siitä, että kukaan ei halua leikkiä hänen kanssaan, vaikka lasta ei varsinaisesti ole torjuttu leikeistä. (Repo 2013, 139.) Hyväksyvää ilmapiiriä voidaan lisätä yhteisöllisyyteen tähtäävällä pedagogisella suunnittelulla. Tällaisia yhteisöllisyyttä tukevat menetelmät olivat katsauksen tulosten mukaan pienryhmätoiminnan järjestäminen, lasten sosiaalisen verkoston kasvattamiseen tähtäävät toimet ja neuvottelutaitojen opettaminen. Toiminnan suunnittelussa tulisi kiinnittää huomiota siihen, miten hiljaisten lasten osallisuus saadaan turvattua. Leikkiin pääsyllä varmistetaan, että lapsi pääsee harjoittelemaan ystävyysuhteiden solmimista, missä isossa roolissa ovat tunteiden jakaminen, elekieli, kosketus, sekä puhetaidot. (Ahonen ym. 2005, 61).

Tulokset nostivat esille myös kasvattajien toteuttamia haitallisia toiminta- tai kasvatuserityksiä, joita olivat ehdoton, epäjohdonmukainen, etäinen ja rutinoitunut toiminta. Näiden arveltiin johtuvan kasvattajan kuormittumisesta. Yhteisöllisen ja myönteistä vuorovaikutusta ylläpitävän ilmapiirin saavuttamiseksi olisi siis myös kiinnitettävä huomiota kasvattajien työhyvinvointiin ja koulutustarpeisiin. Lapsen sosiaalisen käyttäytymiseen vaikuttavat esimerkiksi sosiaaliset ympäristöt kuten vanhemmat, kaverit ja mediat (Burlison & Kunkel 2002; Laaksonen 2010, 7). Tutkimustuloksista nousi esille, että aikuisten tunnetilat ja toiminta tarttuvat, minkä vuoksi huomiota tulisi kiinnittää niin lasten kuin kasvattajien hyvinvoinnin lisäämiseen. Tämän tuloksen kannalta on merkittävää, ettei varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ota kantaa tai kiinnitä huomiota kasvattajien työhyvinvointiin tai työssä jaksamiseen.

Lasten levottomuutta ja aggressiivista käyttäytymistä ilmaantui siirtymätilanteissa, ohjatuilla tuokioilla, sekä leikeissä, joissa lapsi tuli vertaisten torjumaksi tai väärinymmärretyksi, joko aikuisen tai muiden lasten toimesta. Tutkimuksista nousi esille, että siirtymätilanteet sisältävät odottelua. Odottelu puolestaan lisää levottomuutta ja melua, mikä heikentää lasten impulssikontrollia. Siirtymätilanteissa usein odotettiin, että lapset osaavat toimia itsenäisesti. Tutkimustulosten mukaan arjen toimintakulttuuriin tehdyillä pedagogisilla ratkaisulla, kuten pienryhmätoiminnan lisäämisellä voidaan lisätä päiväkotiryhmien yhteisöllisyyttä, sekä vähentää lasten aggressiivista käyttäytymistä. Lasten aggressiiviseen toimintaan voidaan vaikuttaa lapsen kohdistetulla vuorovaikutuksella. Aggressiivisuuden taustalta voi myös löytyä muiden lasten aiheuttamia kielteisiä kokemuksia, kuten torjutuksi tulemistä. Lapsen sosiaalisen käyttäytymiseen vaikuttavat esimerkiksi sosiaaliset ympäristöt kuten vanhemmat, kaverit ja mediat (Burlison & Kunkel 2002; Laaksonen 2010, 7).

Useammassa tutkimuksessa tehtiin havainto, että aikuiset jättäytyivät taka-alalle lasten vapaan leikkiajan aikana, jolloin vuorovaikutus oli järjestyksen ylläpitoon painottunutta. Tähän kirjallisuuskatsaukseen mukaan otetut tutkimukset kuvasivat, että lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta esiintyy eniten siirtymätilanteissa, tunteiden käsittelyssä ja opetustuokioiden aikana. Tutkimuksen tulokset jättävät avoimeksi aikuisten leikkeihin osallistumisen vaikutuksen lasten sosiaalisiin taitoihin, mutta tuloksista käy kuitenkin ilmi, että lasten hyvinvoinnin ilmaisu kasvaa, kun aikuiset osallistuvat lasten leikkeihin. Lapsen tasapainoinen sosiaalinen kehittyminen tarvitsee vuorovaikutusta niin aikuisisten kuin toisten lasten kanssa (Hartup 2009; Laaksonen 2010, 7). Päiväkodissa elää kaksikulttuuria, aikuisten työkuulttuuri ja lasten kulttuuri. Näiden kahden kulttuurien kohtaamattomuus vaikuttaa lasten toimintaan siten, että he vetäytyvät toteuttamaan omaa toimintakulttuuriaan aikuisten silmien ulottumattomiin. Vaikuttaisi siltä, että aikuiset saattavat suhtautua välinpitämättömästi lasten kiinnostuksenkohteita ja vertaiskulttuuria kohtaan.

Osa tähän kirjallisuuskatsaukseen mukaan otetuista tutkimuksista vaikuttaisi suhtautuvan kriittisesti päivittäin ohjattuihin tuokioihin, kuten aamupiireihin. Vai-

kuttaisi siis siltä, että aamupiirien keskustelupainotteisuus asettaa keskustelutaidoiltaan eri tasoiset lapset eriarvoiseen asemaan. Lapsen sosiaaliset valmiudet laajenevat erityisesti 3–6 ikävuoden välisenä aikana, jolloin kyky hahmottaa ympäristön tapahtumia ja kuvailla niitä kielellisesti mahdollistavat monipuolista sosiaalista kanssakäymistä. Kielelliset valmiudet antavat lapselle mahdollisuuden toiveiden ja aikomusten ilmaisuun, mikä luo pohjan yhteisleikille (Korkiakangas, M., Lyytinen, H. & Lyytinen, P. 2003, 125). Erilaiset keskusteluvälmiudet joko edistävät tai estävät lapsia vaikuttamasta päiväkodin toimintaan. Kaikilla lapsilla voi olla ohjatuilla tuokioilla samanlaiset mahdollisuudet olla tuokioilla osallisina, mutta erilaiset valmiudet osallistua. Voisi ajatella, että heikommat lähtökohdat osallistua toimintaan heikentävät tiettyjen lasten mielenkiintoa ohjattuja tuokioita kohtaan, Tämä aiheuttaa tuokioilla haastavia tilanteita, jotka korostuivat mm. Ahosen (2015) väitöskirjassa. Ohjatun toiminnan suunnittelu tapahtuu aikuisten omista lähtökohdista suhteutettuna lasten oppimistarpeisiin ja varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteisiin. Ohjattujen tuokioiden arvo kuitenkin näyttäisi kärsivän, jos kasvattajat eivät edellä mainittujen lisäksi huomioi lasten motivaatiota osallistua. Voisiko lapsia motivoivien asioiden löytäminen ja niiden hyödyntäminen toiminnassa lisätä lasten halukkuutta osallistua ohjattuihin tuokioihin? Voisiko se vähentää levottomuutta, jota opetustuokioilla syntyy lasten kiinnostuksen puutteen seurauksena? Lasten osallisuuden kokemusta vahvistetaan varhaiskasvatuksessa vastaamalla lasten tekemiin aloitteisiin ja tarjotaan lapsille mahdollisuuksia osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen lasten omat yksilölliset taidot ja tahto huomioiden (Opetushallitus 2018, 30).

Tutkimuksista nousi usein ylös työntekijöiden kouluttamisen tarve. Varhaiskasvatuksessa tulisi nostaa enemmän esiin yhteisöllisyyden kehittämismahdollisuuksia, sillä tutkimuksista kävi ilmi, että usein yhteisöllisyyttä pidettiin ryhmiin automaattisesti muodostuvana normina, eikä niinkään aktiivisesti kehittämistarpeessa olevana asiana. Tämän katsauksen toteuttaminen herätti pohtimaan millaista muutosta päiväkodin arjen ilmapiirissä ja yhteisöllisyydessä tapahtuisi, jos aikuiset aiempaa enemmän rohkaistuisivat tutustumaan lähemmin lasten vertaiskulttuuriin ja ottamaan sitä aktiiviseksi osaksi päiväkodin arkea. Voisiko aikuisten leikkeihin osallistumisen kautta myös tukea syrjäänvetäytyvien lasten leikkeihin osallistumista?

9 Pohdinta

9.1 Kriittisiä huomioita katsauksen sisällöstä

Tämän kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli tuottaa tietoa, miten lasten sosiaalisia taitoja voidaan tukea varhaiskasvatuksen arjessa. Katsaus tuotti varsin kattavasti tietoa lasta tukevista vuorovaikutuksen keinoista arjessa sekä ryhmän toimintakulttuurissa huomioitavista asioista. Osa aineistosta tuotti tietoa tietyistä aihepiireistä, joihin muut tutkimukset eivät kiinnittäneet erityistä huomiota lasten sosiaalisten suhteiden tukemisen näkökulmasta. Tällaisesta esimerkkinä pienryhmätoiminnan vaikutuksesta lasten sosiaaliseen vuorovaikutukseen, joka korostui etenkin Ahosen väitöskirjassa. Tämä kirjallisuuskatsaus jätti osittain aukkoja lasten sosiaalisten taitojen tukemiseen. Katsaukseen valikoitunut aineisto ei käsitellyt lasten vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä lasten sosiaalisten taitojen tukemisessa.

Tästä katsauksesta poissulkeutui myös joitakin aineistoissa toistuneita teemoja, jotka eivät sopineet asettamaani tutkimusaiheeseen, mutta sivusivat aihetta hieman. Esimerkki tällaisesta sivuamisesta oli esimerkiksi lasten sukupuolittavassa kohtelussa. Tutkimuksista ei selvinnyt, miten havaittu lasten sukupuolittunut kohtelu vaikutti lasten yhteisöllisyyteen tai asemaan ryhmässä. Aineistojen perusteella en pystynyt tekemään johtopäätöksiä puolesta, enkä vastaan. Aiheen tarkastelu vaatisi uutta erillistä tutkimusta.

Tämän kirjallisuuskatsauksen tutkimusten perusteella en voi arvioida voimassa olevan vuoden 2018 varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden vaikutusta varhaiskasvatuksessa tehtävään työhön. Varhaiskasvatussuunnitelman velvoittavuuden ja siihen tehtyjen muutosten jälkeen päivähoitoyksiköissä toteutettava toiminta on voinut muuttaa muotoaan. Tutkimukseni ei myöskään anna yksiselitteistä kuvaa, että kaikissa päiväkodeissa aikuiset leikkisivät liian vähän lasten kanssa. Tulos on muodostunut tähän tutkimukseen valikoidun vertaisarvioidun aineiston ja väitöskirjojen esittämien tulosten ja havaintojen perusteella. On

myös huomioitava, että kunnat järjestävät varhaiskasvatusta eri tavoilla, joten kirjallisuuskatsaukseni ei anna vakiintunutta kuvaa jokaisen varhaiskasvatustyönsä tukimuodoista tai interventiomenetelmistä. Opinnäytetyöni luo yleiskatsauksen siitä, millaisia vuorovaikutuksen menetelmiä, käytännön keinoja ja järjestelyjä lasten sosiaalisten taitojen tukemiseen ja aggressiivisuuden ehkäisyyn voidaan käyttää. Kirjallisuuskatsaukseen valikoidun aineiston luotettavuuden varmistamisessa hyödynsin julkaisufoorumin arviointiasteikkoa. Katsaukseen valikoidun aineiston tuli täyttää julkaisufoorumin tieteellisen julkaisun perustason 1 kriteerit.

9.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön ohjaajan käsikirjan (2019) mukaan Isojärvi, Mäkelä ja Punkari (2015) ovat todenneet, että kirjallisuuskatsauksen prosessit tulee raportoida niin tarkasti ja läpinäkyvästi, että kuka vain voi toistaa haut ja saada samat tulokset. (Opinnäytetyön ohjaajan käsikirja 2019.) Tämän vuoksi olen avannut toimintasuunnitelmani taulukkomuodossa, jossa käy ilmi opinnäytetyön kokonaisprosessin eteneminen sekä tarkka kirjallisuushaun seulonnan suunnitelma.

Olen tutustunut alla kuvattuun hyvään tieteelliseen käytäntöön (HTK) ja toteutan opinnäytetyöni siten, että se on HTK-käytännön mukainen. Olen myös tutustunut siihen, mitä kyseisen käytännön mukaan tutkimuksessa tehtävä vilppi ja piittämättömyys ovat ja toimin vilpittömästi. Opinnäytetyön eettisyys on vahvasti kytköksissä siihen, onko siihen tuotettu sisältö eettisesti kestävä ja luotettava. HTK käsittelee juuri näitä osa-alueita. Opinnäytetöiden lisäksi HTK on sovellettavissa kaikkiin tehtäviin tieteellisiin tutkimuksiin. Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävä, tuloksiltaan uskottava ja kaikin puolin luotettava, jos se on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön ohjeistamalla tavalla. Tutkimusta tehtäessä tulee noudattaa tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, joita ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallennuksessa ja esittämisessä sekä tulosten arvioinnissa. Tutkimuksessa käytettävät tiedonhankinta- tutkimus- ja arviointimenetelmät tulee myös valita siten, että ne ovat tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja täten eettisesti kestäviä. Tieteellisen tiedon käsittelyyn kuuluu avoimuus ja

vastuullisuus tuloksia julkaistaessa. Muiden tutkijoiden tekemää työtä tulee kunnioittaa siten, että heidän tekemä työnsä tunnustetaan heidän tekemäkseen sekä viitataan aineistoihin asiaankuuluvalla tavalla. Tutkimuksen suunnittelun ja toteutuksen sekä raportoinnin vaiheissa kaikki siinä syntynyt tieto tallennetaan huolellisesti tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Myös tarvittavista tutkimusluvista ja niiden hankkimisesta tulee huolehtia. Tutkimusta tukevat rahoittajat tai muut siihen kuuluvat tahot tulee ilmoittaa kaikille osapuolille. Heistä täytyy myös raportoida asiaan kuuluvalla tavalla lopullisiin julkaisuihin. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6–7.) Opinnäytetyölläni ei ole erillistä rahoittajaa tai toimeksiantajaa, vaan opinnäytetyö toteutetaan oman kiinnostuksen ja tieto-osaamisen kartuttamiseksi.

Jos tutkijat tietävät tai epäilevät olevansa esteellisiä osallistumaan arviointi- tai päätöksentekotilanteissa, heidän tulee niistä asiaan kuuluvasti pidättäytyä. Tietosuojaa koskevat seikat tulee huomioida. Jokaisen tutkimusryhmän ja sen jäsenen tulee kiinnittää toiminnassaan huomiota siihen, että toimii noudattaen edellä mainittuja hyvän tieteellisen käytännön oppeja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6–7.)

Hyvän tieteellisen käytännön vastainen toiminta voi olla tahatonta tai tahallista vilppiä tai piittaamattomuutta tutkimuksen suunnittelussa, sen tekemisessä tai tutkimustulosten ja johtopäätösten esittämisessä. Vilpin ja piittaamattomuuden lisäksi myös muita tutkimuseettisesti vastuuttomia menettelyjä voi esiintyä tiedeyhteisöissä. Tällaiset teot ovat hyvän tieteellisen käytännön vastaisia, mutta voivat olla pahimmillaan myös lain vastaisia. Vilppi jaotellaan eri alaryhmiin, joita ovat sepittäminen, havaintojen vääristely, plagiointi ja anastaminen. Vilppi on siis väärin tietojen tai tulosten esittämistä yhteisölle ja niiden levittämistä. Levittäminen voi tapahtua esimerkiksi julkaisuissa, kokouksissa, esitelmissä tai oppimateriaaleissa. Vilpiksi lasketaan myös toisen tutkijan tekemän työn esittäminen omaan. Piittaamattomuutta taas on esimerkiksi muiden tutkijoiden osuuden vähättely omassa julkaisussa, tutkimustulosten tai menetelmien huolimaton tai harhaanjohtava raportointi tai muilla tavoilla tiedeyhteisön harhaan johtaminen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 8–9.)

9.3 Opinnäytetyö ammatillisen kasvun tukena

Opinnäytetyötä tehdessäni sain paljon tietoa lasten sosiaalisten taitojen tukemisesta. Erityisesti kasvattajan toimintaan liittyvät tulokset saivat minut reflektimaan omaa työskentelyäni varhaiskasvatusikäisten lasten parissa. Opin tunnistamaan omia vahvuuksiani, kuin myös kehitettäviä osa-alueita. Opinnäytetyön toteuttaminen auttoi minua jäsentämään jo ennen opinnäytetyön toteuttamista omaamaani tietoa uudelleen. Esimerkiksi positiiviseen pedagogiikkaan liittyen. Koen opinnäytetyön antaneen minulle osaamista lasten sosiaalisten taitojen tukemiseen. Opin opinnäytetyötä tehdessä vuorovaikutuksen, sekä ryhmän toiminnan malleja, jotka ehkäisevät lasten haastavaa käyttäytymistä. Toisaalta opin myös kiinnittämään kriittistä huomiota tiettyjä varhaiskasvatuksen toimintamalleja kohtaan.

Kirjallisuuskatsauksen toteuttamisen kautta opin toimimaan suunnitelmallisesti tiedon haussa. Havaitsin, että kirjallisuuskatsaus on vaativa ja pitkäkestoinen prosessi. Tietokantojen läpi käyminen eri hakusanoilla vei yllättävän paljon aikaa. Myös aineistojen lukemiseen kului aikaa useita kymmeniä tunteja. Aineistojen teemoittelu ja läpikäyminen useampaan kertaan tuki tutkimusten ja väitöskirjojen kokonaiskuvan hahmottamisessa. Lisäksi sain tietoa tutkimusten laadun ja luotettavuuden arvioinnista. Osaan tulevaisuudessa hyödyntää kirjallisuuskatsauksen kautta oppimiani keinoja ja menetelmiä tiedon luotettavuuden arvioinnista. Uskon katsauksen tekemisen harjaannuttaneen minua myös kirjallisessa työskentelyssä.

9.4 Ideoita jatkotutkimukseen ja toiminnallisiin opinnäytetöihin

Tutkimuksen perusteella lasten ja aikuisten kulttuurit ovat varhaiskasvatuksessa erillään toisistaan. Tähän kirjallisuuskatsaukseen valikoituneiden tutkimusten mukaan aikuiset leikkivät varsin vähän lasten kanssa ja pidättäytyivät lasten kanssa hassuttelusta. Jatkotutkimusideana kehottaisin lähtemään tutkimaan tarkemmin aikuisten osallistumisen merkitystä lapsijohtoiseen leikkiin.

Tutkimuksessani kävi ilmi, että toiminnan lasta motivoivilla ominaisuuksilla on vaikutusta siihen, miten mielellään lapset osallistuvat aikuisjohtoiseen toimintaan. Sen sijaan meiltä puuttuu tietoa siitä, millaisilla keinoilla kasvattajia voitaisiin kannustaa osallistumaan aktiivisemmin lasten vapaaseen leikkiin. Olisi myös mielenkiintoista saada tietoa siitä, miksi aikuiset vetäytyvät järjestyksen valvojan rooliin lasten vapaan leikin aikana.

Tutkimustuloksista nousi myös esille, että kasvattajan epäjohtonmukainen, etäinen tai rutinoitunut toiminta ovat yhteydessä kasvattajien heikentyneeseen työhyvinvointiin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet eivät kiinnitä huomiota kasvattajien työhyvinvointiin ja jaksamiseen, minkä vuoksi kasvattajien työssä jaksamista tukeviin keinoihin tulisi kiinnittää huomiota.

Lähteet

- Ahonen, L. 2015. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. Tampereen Yliopisto.
- Alijoki, A., Reunamo, J. & Veijalainen, J. 2017. Children's self-regulation skills in the Finnish day care environment. Varhaiskasvatuksen tiedelehti. Helsingin yliopisto. <https://jecer.org/wp-content/uploads/2017/09/Veijalainen-Reunamo-Alijoki-issue6-1.pdf> 22.9.2020.
- Almqvist, K., Broberg, A. & Tjus, T. 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Aveyard, H. 2014. Doing a Literature Review in Health and Social Care. England: Open University Press.
- Fink, A., 2014. Conducting research literature reviews – From internet to paper. London: SAGE Publications Inc.
- Guttmacher, A. 2006. The NICHD study of early child care and youth development. https://www.nichd.nih.gov/sites/default/files/publications/pubs/documents/seccyd_06.pdf 29.10.2019.
- Honkanen, K., Kirvesniemi, T. & Poikolainen, J. 2019. The Finnish day-care centre as an environment for learning social-emotional well-being. <https://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2019/10/Kirvesniemi-Poikolainen-Honkanen-issue8-1.pdf> 27.10.2020.
- Johansson, K. 2007. Kirjallisuuskatsaukset – Huomio systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Teoksessa: Axelin, A., Johansson, K., Stolt, M. & Ääri, R-L. Turku: Digipaino-Turun Yliopisto. 3–9.
- Juutinen, J. 2015. Lasten yhteenkuuluvuuden rakentuminen päiväkotiarjen piirissä kertomuksissa. <https://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2015/12/Juutinen-issue4-2.pdf> 27.10.2020.
- Järvelä, S., Järvenoja, H. & Kurki, K. 2018. Exploring Regulatory Interactions Among Young Children and Their Teachers: A Focus on Teachers Monitoring Activities. <https://jecer.org/wp-content/uploads/2018/12/Kurki-Jarvenoja-Jarvela-issue7-2.pdf> 20.10.2020.
- Kajamies, A., Kaurila, M–L., Lehtonen, E. & Mattinen, M. 2016. Emotional support constructing high quality scaffolding in day care. <https://jecer.org/wp-content/uploads/2016/06/Kajamies-Mattinen-Kaurila-Lehtonen-issue5-1.pdf> 29.10.2020.
- Kajander-Unkuri, S. & Sulosaari, V. 2016. Integroitu kirjallisuuskatsaus. Teoksessa: Axelin, A., Stolt, M. & Suhonen, R. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Juvenes Print, 107–117.
- Keltinkangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Werner Söderström Osakeyhtiö WSOY.
- Koivula, M. 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Jyväskylän University Printing House.
- Koivula, M., Rautamies, E. & Vähäsantanen, K. 2018. Lastentarhaopettajat lasten autonomian tukijana varhaiskasvatuksessa. <https://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2018/06/Rautamies-Koivula-Vahasantanen-issue7-1.pdf> 18.10.2020.

- Köngäs, M. 2018. "Eihän lapsil ees oo hermoja" Etnografinen tutkimus lasten tunneälystä päiväkotiarjessa. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63145/K%C3%B6ng%C3%A4s_Mirja_Ac-taE_235pdfA.pdf?sequence=1&isAllowed=y Lapin Yliopisto. 30.9.2020.
- Laaksonen, M., Kuusisto-Niemi, S. & Saranto, K. 2010. Sosiaalityön tiedonhallinnan tutkimus – kirjallisuuskatsaus tutkimusmetodina. <https://journal.fi/finjehew/article/view/2632> 6.11.2019.
- Laaksonen, V. 2012. Vuorovaikutustaidot ja lasten osallistuminen vertaisryhmässä: katsaus monitieteiseen tutkimuskirjallisuuteen. <http://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2012/1/vuorovai.pdf> 19.10.2020.
- Lyytinen, H., Lyytinen P. & Korhonen, M. 2003. Näkökulmia kehityspsykologiaan: Kehitys kontekstissaan. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Mielenterveystalo. Ohjeita lasten ja nuorten sosiaalisten vuorovaikutustaitojen tukemiseksi. https://www.mielenterveystalo.fi/lapset/ammattilaisille/hairiot/Documents/Ohjeita_lasten_ja_nuorten_sosiaalisten_vuorovaikutustaitojen_tukemiseksi.pdf 24.6.2019.
- Mullo, A. 2017. Päiväkodit tukemassa lasten sosiaalisia taitoja ja sosiaalista kehitystä. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/123522/Mullo%20Anna.pdf?sequence=1> 20.11.2020.
- Niela-Vilén, H. & Hamari, L. 2016. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet. Teoksessa Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. (toim.) Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Juves Print, 23–56.
- Opetushallitus. 2017. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf 15.11.2020.
- Opetushallitus. Varhaiskasvatus. https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus 9.7.2019.
- Opinnäytetyön ohjaajan käsikirja. Kirjallisuuskatsaukset. <https://oppimateriaalit.jamk.fi/yamk-kasikirja/kirjallisuuskatsaukset/> 3.8.2019.
- Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Juva: PS-Kustannus.
- Repo, L. 2015. Bullying and its prevention in early childhood education. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154445/bullying.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Helsinki: Picaset Oy.
- Reunamo, J., Sajaniemi, N., Suhonen, E. & Veijalainen, J. 2019. Children's self-regulation and coping strategies in a frustrated context in early education. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305433/document.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 27.10.2020.
- Salminen, A. 2011. Mikä on kirjallisuus katsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppisiin ja hallintotieteellisiin sovellutuksiin. Vaasa: Vaasan Yliopiston julkaisuja.
- Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.
- Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. 2016. Erilaiset kirjallisuuskatsaukset. Teoksessa Minna Stolt, Anna Axelin & Riitta Suhonen (toim.) Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku, Juves Print, 7-23.
- THL. Varhaiskasvatus. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut> 15.1.2019.
- Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue – Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf 3.8.2019.
- Varhaiskasvatuslaki 543/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp446587568> 13.7.2019.
- Vuorisalo, M. 2013. Lasten kentät ja pääomat Osallisuuden ja eriarvoisuuksien rakentuminen päiväkodissa. Jyväskylän Yliopisto.

Tietokantahaun eteneminen

Tietokanta	Tietokannasta hakusanoilla löytyneet artikkelit/tutkimukset	Otsikon/avainsanojen perusteella hyväksytyt tutkimukset/artikkelit	Tiivistelmän ja tulosten perusteella hyväksytyt artikkelit/väitöskirjat +kaksoiskappaleiden karsinta/jufo jatkokarsinta	Opinnäytetyön suunnitelman sisäänottokriteerit täyttäneet tutkimukset, eli Opinnäytetyöhön valikoituneet tutkimukset
Julkari	Sosiaalisuus – 27	5	5	0
	Sosiaaliset taidot – 116	1	1	0
	Vuorovaikutus – 21	7	6	0
	aggressiivisuus – 4	4	3	0
	käyttäytyminen – 320	2	2	0
	itsesäätely – 30	0	0	0
Finna	Sosiaalisuus – 79	9	6	5
	Sosiaaliset taidot – 25	8	2	1 (2)*
	Vuorovaikutus – 105	5	3	0 (3)*
	aggressiivisuus – 5	2	2	0 (2)*
	käyttäytyminen – 60	14	2	1
	itsesäätely – 7	2	1	1
Ebsco	Sosiaalisuus – 59	2	1	0
	Sosiaaliset taidot – 13	0	0	0
	Vuorovaikutus – 29	1	1	1
	Aggressiivisuus – 2	0	0	0
	Käyttäytyminen – 39	0	0	0
	Itsesäätely – 16	1	1	1
Manuaalinen haku jecer**	-	8	5	2

*Sulut sisältävät valikoitujen tutkimusten määrän kaksoiskappaleet huomioituna

**Jeceristä löytyvien tutkimusten määrä oli niin pieni, ettei se vaatinut hakusanojen hyödyntämistä

Kirjallisuuskatsaukseen valikoituneet tutkimukset ja väitöskirjat

Tutkimuksen nimi, julkaisuvuosi, tekijät ja aiheiston lähde	Tutkimuksen tarkoitus ja tehtävä	Tutkimusmenetelmä, kesto ja osallistujaryhmä/määrä	Tutkimuksen tulokset	Tutkimuksen laadun arviointi
<p>Koivula, M. 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa Jyväskylän University Printing House.</p> <p>https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/23627/9789513938925.pdf?sequence=1&isAllowed=y</p>	<p>Selvittää miten lasten yhteisöllisyys kehittyy ja millaista oppimista lasten vapaan toiminnan aikana tapahtuu. Lisätä tietoa lasten yhteisöllisyydestä ja yhteisöllisestä oppimisesta.</p>	<p>Etnografisia menetelmiä hyödyntävä tapaustutkimus kahteen lapsiryhmään. Havainnointi tutkimus toteutettiin yhden toimintavuoden aikana.</p>	<p>Yhteisöllisyys kehittyy hitaasti, mutta ei automaattisesti. Yhteisöllisyyden rakentuminen edellyttää lapselta kykyä vastavuoroiseen toimintaan. Yhteisöllisyys kasvaa lasten kasvavasta osallisuudesta ryhmässä. Osallisuus kasvaa osallistumisen kautta ja kasvanut osallisuus alkaa rakentaa yhteisöä, säädellään normeja ja yhteisön jäsenten välisiä suhteita. Yhteisöllisyys lähtee lasten keskinäisistä kaverisuhteista ja etenee pienryhmiin jne. Esteenä toimivat konfliktit.</p> <p>Yhteisöllisyyttä edistää ystävyysuhteet, yhteinen toiminta, toimiva vuorovaikutus, yhteenkuuluvuuden tunne.</p> <p>Esteenä toimivat kilpailu, puutteet sosiaalisissa taidoissa ja opettajien autoritaarisuus.</p>	<p>Väitöskirja</p>
<p>Vuorisalo, M. 2013. Lasten Kentät ja pääomat: osallistumisen ja eriarvoisuuksien rakentuminen päiväkodissa. Jyväskylän Yliopisto</p> <p>https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/41398/978-951-39-5205-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y</p>	<p>Millaisia sosiaalisia osallistumisen tiloja, kenttiä, päiväkodissa muodostuu ja millaisia resursseja, pääomia lapsilla pitää olla osallistuaan.</p>	<p>Etnografinen tapaustutkimus Pierre Bourdieun teoreettis-metodologisella lähestymistavalla. Havainnointi päiväkodin esiopetusryhmässä lukuvuoden ajan.</p>	<p>Päiväkodin osallistumisen kentät jakautuvat kahteen eri kenttään; lasten ja aikuisten kenttään sekä lasten kenttään. Osallistuaan kentiällä toimimiseen lapsilta vaaditaan taitoa keskusteluun ja tasavertaisuuteen.</p> <p>Aikuisten kentällä lapset osallistuvat päiväkodissa aikuisten järjestämään ohjattuun toimintaan, missä erovaisuudet osallistumisessa näkyvät erityisesti aikuisten järjestämissä keskustelutilanteissa, jotka nostavat esille päiväkodissa arvostetun keskustelupääoman. Keskustelun kautta lapset saavat mahdollisuuksia vaikuttaa toimintaan, mikä luo eriarvoistavan aseman niihin</p>	<p>Väitöskirja</p>

			<p>lapsiin, joilla on muihin verrattuna vähemmän keskustelupääomaa.</p> <p>Lasten kentällä sosiaalinen tunnustus osoittautui tärkeäksi pääomaksi kentällä toimiessa. Lasten keskinäisten suhteiden laatu ja määrä määritti, miten laajasti yksilöllä oli mahdollisuuksia toimia lastenkentällä.</p> <p>Näiden kahden kentän lisäksi on yhteinen päiväkotikenttä, joka toimii sosiaalisena tilana, jossa hyödynnetään molempien kenttien pääomaa ja määritetään millaiset mahdollisuudet kullakin lapsella, on toimia ja osallistua toimintaan päiväkodissa.</p>	
<p>Ahonen, L. 2015. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. University of Tampere.</p> <p>https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98158/978-951-44-9971-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y</p>	<p>Millaista varhaiskasvattajan vuorovaikutuksellinen ja pedagoginen toiminta on sosiaalis-emotionaalista tukea tarvitsevan lapsen kanssa haastavien kasvatustilanteiden aikana. Miten varhaiskasvattaja ennakoi haastavissa kasvatustilanteissa.</p>	<p>Etnografinen havainnointitutkimus Toteutettu havainnoinnilla kolmea päiväkotiryhmää ja varhaiskasvatuksen opettajien teemahaastattelulla.</p>	<p>Haastavissa tilanteissa esille nousi viisi kasvattajan vuorovaikutustapaa. Lämmin vuorovaikutus, etäinen vuorovaikutustapa, ristiriitainen, tekninen ja välttelevä vuorovaikutustapa. Havainnointien ja haastatteluiden perusteella keskeisimmiksi pedagogisiksi menetelmiksi osoittautuivat pienryhmätoiminta, ennakointi, positiivinen palaute ja varhaiskasvattajan reflektointi.</p>	Väitöskirja 1
<p>Köngäs, M. 2018. "Eihän Eihän lapsille oo hermoja" Etnografinen tutkimus lasten tunneälystä päiväkodin arjessa. Lapin yliopisto.</p> <p>https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/6</p>	<p>Tarkoituksena on kuvata lapsen tunneälyn näyttäytymistä päiväkodissa.</p> <p>Tavoitteena on tehdä näkyväksi mahdollisuudet kehittää lasten tunneälyä päiväkodissa.</p>	<p>Etnografinen tutkimusta kolmeen päiväkotiin syyskuusta 2012 helmikuuhun 2013.</p>	<p>Tunneälytaidot ovat osa lasten tunnetaitojen kehittymistä. Päiväkotien arki sisältää tilanteita harjoitella ja opettaa sosioemotionaalisia taitoja.</p> <p>Lapset ovat tarkkoja tunnistamaan omia sekä muiden tunnetiloja ja säätelevät tunteitaan saamiensa viestien perusteella.</p> <p>Omien ja muiden tunteiden tunnistaminen ja ymmärtä-</p>	Väitöskirja

3145/K%c3%b6ng%c3%a4s Mirja_Ac-taE_235pdf_A.pdf?sequence=1&isAllowed=y			<p>minen tuki lasten sosiaalisten käytösnormien oppimista.</p> <p>Lapsilla on haasteita tunnistaa non-verbaalisen viestinnän taustalta löytyvien tunnetilojen merkityksen suhteita tilanteeseen. Myös varhaiskasvattajien työskulttuurin elementit haastoivat lasten tunteiden tulkintaa ja toimintaa. Tutkimus nostaa esiin kasvattajien työskulttuurin tunneälykäästä toimintaa estäviä tekijöitä.</p>	
<p>Koivula, M., Rautamies, E. & Vähäsantanen, K. 2018. Lastentarhanopettaja lasten autonomian tukijana varhaiskasvatuksessa. Jecer</p> <p>https://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2018/06/Rautamies-Koivula-Vahasantanen-issue7-1.pdf</p>	<p>Laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan 4–5-vuotiaiden lasten autonomiaa päiväkodissa lastentarhanopettajien näkökulmasta</p> <p>6 haastateltua</p>	<p>Laadullinen haastattelututkimus/dokumentointitutkimus laadullista sisällönanalyysia ja narratiivista analyysia hyödyntäen</p>	<p>Opettajat kuvasivat lapsen autonomiaa eri tavoin ilmentyvänä itsenäisyytenä ja itseohjautuvuutena ja tämän nähtiin olevan yhteydessä erilaisten taitojen oppimiseen. Näihin taitoihin sisältyivät lapsen omatoimisuus, sosiaaliset taidot ja leikkitaidot, tunnetaidot ja itsesäätely sekä ajattelu ja oppiminen. Lastentarhanopettajan ja lapsen välinen turvallinen vuorovaikutussuhde oli lähtökohta lapsen autonomian tukemiselle. Tutkimusaineistosta muodostamamme kertomukset viidestä erilaisesta ohjaustavasta havainnollistavat lastentarhanopettajien autonomian tukemisen pedagogisia keinoja. Tutkimustulokset tuottavat uutta tietoa lapsen autonomiasta ja sen tukemisesta lastentarhanopettajan näkökulmasta.</p>	1
<p>Laaksonen, V. 2012. Vuorovaikutustaidot ja lasten osallistuminen vertaisryhmässä. Katsaus monitieteiseen tutkimuskirjallisuuteen. Nuorisotutkimus. 30 s. 3–19.</p> <p>http://elektra.helsinki.fi/oa/0780-</p>	<p>Miten lasten vuorovaikutustaitoja, osallistumista ja vertaisryhmän dynamiikkaa on tutkittu vuosien 1998–2009 monitieteellisessä tutkimuskirjallisuudessa.</p> <p>Tavoitteena pyrkimys lisäämään ymmärrystä siitä, miten lasten osallistumista ja toimijuutta voidaan tukea vuorovaikutustaitoja kehittämällä.</p>	<p>Kirjallisuuskatsaus</p>	<p>Lasten vuorovaikutustaidot rakentuvat vertaissuhteissa. Vertaisryhmässä syrjään jäävät lapset ovat vaarassa joutua negatiiviseen vuorovaikutuksen kierteeseen, mikä vaarantaa sosiaalisten taitojen oppimisen. Vuorovaikutustaitoihin tulisi kiinnittää huomiota riskitekijöiden varhaisen tunnistamisen vuoksi.</p>	1

0886/2012/1/vuorovai.pdf				
<p>Repo, L. 2015. Bullying and its prevention in early childhood education. Helsingin yliopisto</p> <p>https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154445/bullying.pdf?sequence=1&isAllowed=y</p>	<p>Väitöstutkimuksessa selvitettiin mitä 3–6-vuotiaat päiväkotilapset ymmärsivät kiusaamisilmiöllä, miten yleistä se on, millaisia piirteitä siihen liittyy, sekä miten kiusaamiseen puututaan päiväko-deissa</p>	<p>kyselytutkimus n=771 sekä lapsille, työntekijöille ja vanhemmille kohdistettu laadullinen haastattelututkimus n=114</p>	<p>Tulosten mukaan jo hyvin pienet lapset tunnistivat kiusaamisen tahalliseksi toista loukkaavaksi käytökseksi. Kiusaamisilmiöissä osallisina oli ollut 12 % tutkimukseen osallistuneista lapsista. Kiusaaminen ilmeni useimmiten kaverisuhteiden ulkopuolelle sulkemisena. Kiusaaminen näyttäytyi ryhmäilmionä jo päiväkotiryhmissä, etenkin poikien keskuudessa. Kiusaamisilmiöön tulisi pyrkiä vaikuttamaan niin yksilö kuin ryhmätasolla. Tutkimuksen mukaan päiväko-deissa puututaan kiusaamiseen useimmiten eristämällä kiusaaja muista lapsista. Tämän ei kuitenkaan havaittu poistavan kiusaamisilmiötä. Kiusaamisilmiötä torjuttiin vahvimmin ryhmissä, joissa oli halukkuutta kokeilla uusia pedagogisia menetelmiä. Lapsi oppii vuorovaikutustaitoja ohjaamalla, ei ryhmästä eristämällä.</p>	<p>Väitöskirja</p>
<p>Järvelä, S., Järvenoja, H. & Kurki, K. 2018. Exploring Regulatory Interactions Among Young Children and Their Teachers: A Focus on Teachers' Monitoring Activities. Julkaisussa: Jecer Volume 7 Issue 2. 310–337.</p>	<p>Tutkimuksessa seurattiin varhaiskasvatuksen opettajien toimintamalleja lasten kanssa haastavissa käyttäytymistilanteissa ja lapsen reagoitua menetelmiin.</p> <p>https://jecer.org/wp-content/uploads/2018/12/Kurki-Jarvenoja-Jarvela-issue7-2.pdf</p>	<p>44:ään videotallenteeseen kohdistettu havainnointitutkimus</p>	<p>Tulokset osoittavat, että varhaiskasvatuksen opettajien on tärkeää toteuttaa jatkuvaa lasten havainnointia ja ohjausta tuen tarpeiden ja haastavien tilanteiden tunnistamiseksi, niihin puuttumiseksi lapsen itsesäätelytaidon harjaannuttamiseksi.</p>	<p>1</p>
<p>Alijoki, A., Reunamo, J. & Veijalainen, J. 2017. Children's self-regulation</p>	<p>Lasten itsesäätelytaitojen yhteys lasten oppimiseen, sosiaaliin taitoihin, ja erityisen tuen tarpeisiin</p>	<p>Varhaiskasvat-tajille tehty kyselytutkimus koskien lasten itsesäätely, sosiaalisia, motorisia, kielellisiä,</p>	<p>Tulokset osoittavat, että itsesäätelytaidot ovat liitännäisiä sosiaaliseen pystyvyyteen ja sukupuoleen. Poikien itsesäätelytaidot olivat tyttöjä merkittävästi heikommat.</p>	<p>1</p>

<p>skills in the Finnish day-care environment. <i>Jecer</i> volume 6 issue 1 s. 89–107</p> <p>https://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2017/09/Veijalainen-Reunamo-Alijoki-is-sue6-1.pdf</p>	<p>siin suomalaisessa varhaiskasvatuksessa.</p>	<p>kognitiivisia kuin myös vertaisuhdetaitoja ja kiintymystä varhaiskasvatuksen henkilöstöön. n=2476 lasta 13–89 kuukauden ikäisiä lapsia.</p>	<p>Tutkimus osoitti myös, että hyvät itsesäätelytaidot vaikuttivat myönteisesti lasten kognitiiviseen ajatteluun ja motorisiin taitoihin. Heikot itsesäätelytaidot olivat yhteydessä lasten erityisen tuen tarpeisiin. Huomion kiinnittäminen lasten itsesäätelytaitoihin on siis suuressa roolissa lasten kehityksen tukemisessa ja lasten osallisuuden ja yhteisen oppimisympäristön rakentajana.</p>	
<p>Reunamo, J. Sajaniemi, N. Suhonen, E. & Veijalainen, J. 2019. Children's self-regulation and coping strategies in a frustrated context in early education. <i>South African Journal of Childhood Education</i>.</p> <p>https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305433/document.pdf?sequence=1&isAllowed=y</p>	<p>Tavoitteena kasvattaa empiiristä ymmärrystä, miten lasten itsesäätelytaidot luonteenvahvuutena tukivat lasten vuorovaikutustaitoja sellaisissa arjen ja vuorovaikutuksen tilanteissa, jotka lapset oletetusti kokivat haastaviksi.</p> <p>Kyselyhaastattelu: Miten lapset kuvailevat vuorovaikutusstrategioitaan haastavissa varhaiskasvatuksen tilanteissa? Miten yhtäläisiä lasten kuvailut ovat heidän lastentarhaopettajien itsesäätelytason arviointien kanssa?</p>	<p>Lapsihaastattelututkimus, Tutkittavien itsesäätelytaitojen määrittely tapahtui opettajalähtöisesti Tutkimus sijoittui ajankohdalle Tammi–Toukokuu 2015 n=383 Ikkäjakama 48–87kk.</p>	<p>Hyvät itsesäätelytaidot olivat yhteydessä sinnikkyteen simuloituissa tilanteissa. Heikot itsesäätelytaidot olivat puolestaan yhteydessä epävarmuuteen tai vetäytyvään strategiaan, kuten luovuttamiseen tai tilanteesta poistumiseen.</p>	1
<p>Juutinen, J. 2015. Lasten yhteenkuuluvuuden rakentuminen päiväkotiarjen pienissä kertomuksissa. <i>Journal of Early Childhood Education Research</i>. Education</p>	<p>millaista lasten yhteenkuuluvuuden rakentuminen on päiväkotiarjen pienissä kertomuksissa</p>	<p>Narratiivinen tutkimus, vuorovaikutushavainnointi, haastattelut Tutkimukseen osallistui kaksi päiväkotiryhmää.</p>	<p>Lasten yhteenkuuluvuutta tuotettiin suhteessa ystäviin, päiväkotiryhmään, päiväkodin työntekijöihin, perheen jäseniin sekä ympäröivään yhteiskuntaan. Sosiaalisten suhteiden ohella yhteenkuuluvuutta rakentavina mekanismeina nousivat esille materiaallinen ympäristö ja päiväkodin pedagogiset käytänteet.</p>	1

Research. V4 No. 2 159–179.				
Honkanen, K. Kirvesniemi, T. & Poikolainen, J. 2019. The Finnish day-care centre as an environment for learning social-emotional well-being. <i>Journal of Early Childhood Education Research</i> . V8 No 1 26–46.	Miten ja missä kasvattajat kohdasivat lapset ja miten he tukivat lasten sosioemotionaalista hyvinvointia?	Opettaja arvioinnit toteutettiin neljässä Kymmenlaaksolaisessa (n=12) ja kolmessa Päijät-Hämeen (n=14) päiväkotiryhmässä. Tutkimusmateriaali on tutkijan havainnoin, valokuvien ja päiväkodin työntekijöiden päiväkirjamerkinnöin tuotettu. Lapset (n=115)	Päiväkodin arjessa on edelleen runsaasti hetkiä, jolloin kasvattajat eivät huomioi/huomaa lasten sosioemotionaalisia tarpeita. Hiljaiset lapset jäävät näkymättömiksi ja kaikki päiväkodit eivät tunnista arjessa vallitsevia sukupuolittuneita normeja.	1
Kajamies, A., Lehtonen, E. Kaurila, M–L. 2016. Emotional support constructing high quality scaffolding in day care. <i>Journal of Early Childhood Education Research</i> . V5. Issue 1 162–188.	Tarkoituksena kehittää systemaattinen tunnetuen havainnointimenetelmä. Menetelmää kehitettiin havainnoimalla neljän varhaiskasvattajan lukeman jänisinterventiotarinan kautta.	Tutkimuksen materiaalina toimi lastentarhaopettajien (n=2) ohjaaman tuokion videotallenteet. CLASS-havainnointi	Varhaiskasvattajat tarjosivat pääsääntöisesti myönteistä tai neutraalia tunnetukea kielteisen tuen jäädessä vähemmälle. Myönteinen tunnetuki ilmeni tyypillisesti eläytyvänä lukemisena, myönteisenä palautteena ja kannustavina ilmeinä. Kielteinen tunnetuki ilmeni joustamattomuutena lasten näkökulmille.	1